

Univerzita Hradec Králové
Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Využití prvků práce lesních mateřských škol v běžné mateřské škole

Diplomová práce

Autor: Bc. Pavlína Herodesová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Václavík, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Pavlína Herodesová
Studium:	P18K0387
Studijní program:	N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor:	Pedagogika předškolního věku
Název diplomové práce:	Využití prvků práce lesních mateřských škol v běžné mateřské škole
Název diplomové práce AJ:	Use of work from forest kindergartens in common kindergarten

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je zkoumat, jak lze využívat prvky práce lesních mateřských škol v podmínkách běžné mateřské školy. V teoretické části budou popsány charakteristické znaky práce lesních mateřských škol. V praktické části budou zkoumány metody a formy práce ve vybraných lesních mateřských školách s cílem zpracovat návrh implementace některých prvků práce lesních mateřských do školního vzdělávacího programu běžné mateřské školy.

Zadávací pracoviště: Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Václavík, Ph.D.

Oponent: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hodkách dne

Poděkování

Ráda bych poděkovala mému vedoucímu práce PhDr. Vladimíru Václavíkovi Ph.D. za odborné vedení práce. Také bych chtěla poděkovat mateřským školám, které mi umožnily vhled do jejich chodu, konkrétně Mateřské škole Semínko, Lesní mateřské škole Lesmír, Lesnímu klubu Rašovka, Lesnímu klubu Perníkovka a Mateřské škole Bílá. Velké poděkování patří mé rodině a přátelům, kteří mi byli oporou a konzultanty po celou dobu psaní diplomové práce.

Anotace

HERODESOVÁ, Pavlína. *Využití prvků práce lesních mateřských škol v běžné mateřské škole*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 62s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zaměřuje na metody a formy práce lesních mateřských škol a hledá způsob, jak je využívat v podmínkách běžné mateřské školy. Teoretická část popisuje podstatné informace o lesních mateřských školách. Praktická část se zaměřuje na konkrétní lesní mateřské školy a kluby, kde jsou zkoumány jejich metody a formy práce s cílem zpracovat návrh implementace některých prvků práce lesních mateřských do školního vzdělávacího programu běžné mateřské školy.

Klíčová slova

Pobyt v přírodě, lesní mateřská škola, implementace prvků, školní vzdělávací program

Annotation

Herodesová, Pavlína. *Implementation of the forest kindergartens approach in a regular kindergartens*. Hradec Králové: The Faculty of Education, University Hradec Králové, 2023. 62 p. Diploma thesis.

The diploma thesis is focusing on the methods and approach used in the forest kindergartens and finding a way to implement those in the regular kindergartens conditions. The theoretical part describes the essential information about the forest kindergartens. The practical part focuses on particular forest kindergartens and forest association, their methods and approaches with the goal to implement and use those methods in a regular kindergarten curriculum and praxis.

Key words:

Stay in nature, forest kinderkarten, implementation od elements, school education program

Obsah

Úvod.....	9
1 Proč pobývat v přírodě.....	10
1.1 Pohled rámcového vzdělávacího programu.....	10
1.2 Výzkumný pohled.....	11
2 Lesní mateřská škola.....	12
2.1 Inspirace ze zahraničí.....	13
2.2 Vývoj LMŠ u nás.....	14
2.3 Legislativní podmínky.....	15
2.4 Hygienické podmínky.....	16
3 Myšlenka lesních mš.....	16
3.1 Metody a formy práce lesních mateřských škol, propojení s alternativní pedagogikou.....	17
3.1.1 Přírodní pedagogika.....	17
3.1.2 Sedm herních principů podle Davida Sobela.....	18
3.1.3 Metodika Josepha Cornella.....	18
3.1.4 Waldorfská pedagogika.....	19
4 Zkušenosti z provozu konkrétních lesních klubů a školek.....	19
4.1 Lesní klub Perníkovka Liberec.....	19
4.1.1 Organizace a provoz lesního klubu.....	20
4.1.2 Inspirativní metody a formy práce.....	20
4.2 Lesní klub Rašovka.....	21
4.2.1 Organizace a provoz lesního klubu.....	21
4.2.2 Inspirativní metody a formy práce.....	22
4.3 Lesní třída Lesníček při Mateřské škole Semínko.....	22
4.3.1 Organizace a provoz lesní třídy.....	23
4.3.2 Inspirativní metody a formy práce.....	23
4.4 Lesní mateřská škola Lesmír.....	24
4.4.1 Organizace a provoz lesní školky.....	24
4.4.2 Inspirativní metody a formy práce.....	25
5 Implementace prvků do klasické mateřské školy.....	25
5.1 Možnosti uplatnění prvků.....	26
5.2 Rizika.....	27

6	Návrh školního vzdělávacího programu.....	28
6.1	Identifikační údaje.....	28
6.2	Obecná charakteristika školy	28
6.3	Podmínky vzdělávání	29
6.3.1	Věcné podmínky	29
6.3.2	Životospráva.....	29
6.3.3	Psychosociální podmínky.....	30
6.3.4	Organizace.....	30
6.3.5	Řízení mateřské školy	31
6.3.6	Personální a pedagogické zajištění	32
6.3.7	Spoluúčast rodičů.....	32
6.3.8	Podmínky pro vzdělávání dětí se speciálními potřebami	33
6.3.9	Podmínky vzdělávání dětí nadaných.....	33
6.3.10	Vzdělávání dětí od dvou do tří let.....	33
6.4	Organizace vzdělávání	34
6.5	Charakteristika vzdělávacího programu.....	34
6.5.1	Zaměření školy	34
6.5.2	Dlouhodobé cíle.....	35
6.5.3	Metody a formy vzdělávání.....	35
6.5.4	Zajištění průběhu vzdělávání dětí se speciálními potřebami, dětí nadaných.....	36
6.5.5	Zajištění průběhu vzdělávání dětí od dvou do tří let.....	37
6.6	Vzdělávací obsah	37
6.6.1	Integrovaný blok „Svátky a tradice“	42
6.6.2	Integrovaný blok „Nová přátelství“	44
6.6.3	Integrovaný blok „Co se děje v přírodě“	45
6.6.4	Integrovaný blok „Já a svět kolem mě“.....	48
6.6.5	Východiska pro plánování, přípravu a realizaci	50
6.6.6	Další projekty a programy	50
6.7	Evaluační systém a pedagogická diagnostika.....	51
6.7.1	Autoevaluace na úrovni třídy	51
6.7.2	Autoevaluace na úrovni školy	52
7	Seznam inspirativních knih pro tvorbu TVP a práci s prvky LMŠ	53
	Závěr.....	57
	Použitá literatura	59

Úvod

„Příroda je velmi důležitá, a to nejen pro existenci samotného života, ale i pro nás, jednotlivce. Příroda má přirozenou regenerační schopnost a to nejen pro našeho ducha, ale i tělo.“ Touto větou jsem zahajovala svoji bakalářskou práci, ve které jsem se také věnovala lesním školám. V průběhu studia a života se můj názor na lesní školky nezměnil, možná naopak více upevnil. S mateřstvím a každodenním pozorováním, jak příroda vyučuje nenásilně, hravou formou, ale dopřává i klid a odpočinek si jen potvrzují, že být co nejvíce venku je velkým přínosem. Přestože jsem pobytu v přírodě velmi nakloněná, sama zpětně cítím, že jako učitelka mateřské školy jsem mohla udělat více. Proč se učíme z obrázků, když za oknem máme realitu? Proč se učíme o nejrůznějších metodách a formách učení, když prožitkové se děje venku téměř samo? Proč se bojíme přírodu více využívat a sklouzáváme k zajetým kolejím, které nejsou moc obohacující jak pro nás, tak pro děti? To je důvod, proč jsem si toto téma vybrala. Zkusit najít cestu, přijatelnou pro pedagogy a provoz běžných mateřských škol.

Cílem této diplomové práce je najít způsob, jak přinést více přírody do klasické mateřské školy. Najít metody či formy práce, které budou pro klasickou mateřskou školu běžně využitelné, obohacující. Teoretická část se seznamuje s lesními školkami a jejich problematikou, obecným přínosem pobývání v přírodě. Praktická část se zaměřuje na metody a formy práce konkrétních lesních mateřských škol. Pomocí pozorování a rozhovorů zkoumá průběh, fungování, vzdělávací nabídku, prostředí a podobně. Na základě těchto poznatků vytváří nabídku prvků, kterou lze implementovat do školního vzdělávacího programu klasických mateřských škol.

Mateřské školy mají velký potenciál přírodu dětem přiblížit, ať už jsou ve městě či na vesnici. Ve všech směrech tento potenciál podporuje i Rámcový vzdělávací program, záleží, zda ho správně uchopíme. Ráda bych touto diplomovou prací ukázala, jaké jsou možnosti.

1 Proč pobývat v přírodě

Pobyt v přírodě v mateřských školách stanovuje vyhláška. Podle vyhlášky 410/2005 Sb. by pobyt venku měl být dvě hodiny dopoledne, odpoledne podle délky pobytu dětí v zařízení. V zimním a letním období se pobyt venku může přizpůsobovat aktuálnímu počasí a to dokonce do té míry, že v letních měsících můžeme přenést výchovnou činnost dětí do venkovního prostředí nebo stíněných teras v co největším rozsahu. Tato možnost není klasickými školkami moc využívána. Proč bychom měli tedy chodit do přírody víc? Na přínosy učení venku se můžeme podívat ze dvou hledisek. Jedno je, co na to říká Rámcový vzdělávací program. Další hledisko mohou být vědecké výzkumy, které se zaměřují na vliv pobytu v přírodě u dětí.

1.1 Pohled rámcového vzdělávacího programu

Každá mateřská škola, která je zapsaná v rejstříku škol, musí mít svůj školní vzdělávací program, který vychází z rámcového vzdělávacího programu. Rámcový vzdělávací program určuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla, společný rámec, který je třeba zachovávat. Je tedy základem i pro lesní mateřské školy. Pokud se zaměříme na samotný obsah rámcového vzdělávacího programu, najdeme body, které využívání a prolínání prvků alternativních směrů podporují. V hlavních principech Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání můžeme nalézt tyto body. Říkají, že byl formulován tak, aby:

- „akceptoval přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítal do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání
- umožňoval rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb
- vytvářel prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy
- umožňoval mateřským školám využívat různé formy i metody vzdělávání a přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám“ (Smolíková, 2006, str.5).

Je tedy jasné, že z hlediska RVP má implementace prvků alternativních směrů a používání různých metod a forem práce podporu. Nemusíme mít tedy obavy zařadit tyto prvky do školního vzdělávacího plánu.

Pokud se zaměříme na kapitolu metod a forem práce, zjistíme, že: *„vhodné je využívání prožitkového a kooperativního učení hrou a činnostmi dětí, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcují radost dítěte z učení, jeho zájem poznávat nové, získávat zkušenosti a ovládat další dovednosti. Ve vzdělávání je třeba využívat přirozený tok dětských myšlenek a spontánních nápadů a poskytovat dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a jeho vlastní plány. Učební aktivity probíhají především formou nezávazné dětské hry, kterou se dítě zabývá na základě svého zájmu a vlastní volby“* (Smolíková, 2006, str.8). Aktivity tohoto typu můžeme vytvořit i v prostředí třídy v klasické školce. V přírodě to bude ale jistě snazší – nabízí podněty sama od sebe, můžeme rozvíjet spontánní nápady a nechat proudit dětskou zvědavost a objevování plným proudem. Pokud tedy zařadíme častější pobyt v přírodě, pomůže nám to ve správném rozvoji dětí. Místo přípravy vhodného prostředí ve třídě se můžeme zaměřit na samotné aktivity.

Také didaktický styl vzdělávání dětí by měl být založen na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dítěte. I podle rámcového vzdělávacího programu by tedy měl pedagog plnit funkci průvodce na cestě za poznáním, probouzet v dětech zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat (Smolíková, 2006).

Pokud budeme tvořit školní vzdělávací program pro klasickou mateřskou školu, rámcový vzdělávací program nám dává otevřené možnosti a je na nás, jak je využijeme.

1.2 Výzkumný pohled

Pokud se zaměříme na samotný pobyt v přírodě, tušíme, že je to dobré pro naše zdraví. Jaké z toho tedy můžeme čerpat přínosy? Proč je dobré pobývat v přírodě? Na tuto otázku se zaměřil Petr Daniš a Ministerstvo životního prostředí. Společně vydali knihu *„Děti venku v přírodě: ohrožený druh?“*. Publikace se věnuje světovým výzkumům ohledně vlivu pobytu v přírodě. V současné době se vytrácí přirozený pobyt v přírodě, je nahrazen plánovanými aktivitami, řízenými kroužky a to vše většinou uvnitř budovy. Dětem pak už moc času na volnou hru v přírodě nezbyvá. Také stoupá zájem dětí o elektronická média, televizi, internet. To vše pobytu v přírodě konkuruje a může mít negativní vliv na vývoj dětí *„Vědecké studie ukazují, že ze všech pozitivních dopadů kontaktu s přírodou na naše zdraví je právě dopad na psychické zdraví možná nejpodstatnější. Co víc, mnohé další přínosy kontaktu s přírodou, zahrnující lepší*

fyzické zdraví, sociální zdraví i lepší výsledky při učení přímo nebo nepřímo souvisí právě s naší psychickou kondicí.“ (Daniš, 2016, str. 14).

Velký zájem o tuto problematiku rozpoutala také publikace „Last Child in the Woods“ od Richarda Louva. Richard Louv v ní mluví o takzvaném nature – deficit disorder, který můžeme volně přeložit jako poruchu osobnosti z nedostatku přírody. Tento deficit přispívá ke snížení smyslového vnímání, potížím s pozorností nebo také vyššímu riziku k obezitě. Výzkum také naznačuje, že nedostatek přírody snižuje ekologickou gramotnost a s tím i vnímání přírody a potřebu ji chránit. Od vydání této knihy v roce 2005 proběhlo mnoho nových výzkumů a také vzniklo hnutí New Nature Movement. V aktualizovaném vydání již najdeme výzkum, který potvrzuje, že pobyt v přírodě je zásadní pro fyzické a emocionální zdraví dětí a dospělých (Louv, 2010).

2 Lesní mateřská škola

Lesní mateřská škola je předškolní zařízení, kde výuka probíhá téměř za každého počasí venku. Je to jeden z mnoha alternativních způsobů předškolní výuky. Lesní mateřské školy začaly vznikat na základě iniciativy rodičů, kterým chyběl pro své děti kontakt s přírodou. Proto jich je většina spíše ve formě malých klubů, které můžeme najít po celé České Republice. Jejich společným znakem je pobyt v přírodě, výuka v přírodě a spojení s environmentální výchovou. Jaký má školka koncept, je už ale většinou na zakladatelích. Některé jsou velmi podobné ekošolkám (či jsou přímo ekoškolky), některé pracují na principech waldorfské pedagogiky, jiné využívají pruník veškerými směry, které souzní s myšlenkou jejich konkrétní mateřské školy (Vošahlíková, 2010).

Školský zákon říká, že: *„Za lesní mateřskou školu se považuje mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy, které slouží pouze k příležitostnému pobytu. Pokud je zázemí lesní mateřské školy nebo výdejna lesní mateřské školy stavbou, musí splňovat podmínky drobné stavby zázemí lesní mateřské školy nebo výdejn lesní mateřské školy podle stavebního zákona.“* (561/2004 Sb., str. 28). Lesní mateřské školy můžeme najít ve dvou podobách. Jako samostatnou lesní školku, nebo lesní třídu při mateřské škole. Můžeme se také setkat se zapojením projektů či lesních dnů v běžné mateřské škole (Vošahlíková, 2010).

Charakteristické pro lesní mateřské školy je jejich zázemí. Není zde stěžejní budova, jak je tomu zvykem u klasických školek, ale pozemek – louka, les, park, zahrada a podobně. V tomto prostředí se nachází vše potřebné pro pobyt dětí. Venkovní sezení, koutek pro mytí rukou, záchod, herní prvky. Prostor, kam se mohou uchýlit v případě nepříznivého počasí, je tu tedy trochu druhořadý. Nejčastěji se jedná o jurtu, maringotku, chatku či jiný přístřešek, který lze vytápět. Existují ale také školky, které své zázemí řeší dohodou s jiným místním spolkem (knihovnou, klubovnou), kam se při nepříznivém počasí uchylují. Lesní třída při mateřské škole má zázemí v rámci běžné školky. V takovém případě se děti scházejí například na zahradě, odkud odcházejí do přírody a vrací se zpět na oběd (Vošahlíková, 2012).

Vybavení školky se velmi liší podle priorit provozovatele. Ve venkovním prostoru můžeme najít blátivou kuchyň, houpačky, prolézačky, pískoviště, stolečky a špalky k sezení. Vše je ve většině případů z přírodních materiálů nebo to jsou „reálné“ věci (pánev, naběračka, hrábě, motyčka). Není výjimkou také záhon s bylinkami či jinými plodinami. V interiéru nalezneme věci potřebné na odpočinek (karimatky, spacáky), pomůcky na tvoření a výtvarnou výchovu, knihy, stolní hry a hračky. Přestože je vybavení uvnitř zázemí skromnější, vzhledem k charakteru lesní školky a i počtu dětí je dostačující (Asociace lesních mateřských škol, 2023).

2.1 Inspirace ze zahraničí

Inspiraci ze zahraničí pro Českou Republiku představovali severské země. První státem podporované hnutí vzniklo již před více než sto lety ve Švédsku. Švédský stát přišel na to, že pobyt venku má pozitivní vliv na zdraví a proto podporoval všechny formy vzdělávání venku, nejen to předškolní (Vošahlíková, 2009).

Jako první pojem „lesní školka“ použila Ella Flatau z Dánska, která trávila čas v lese se svými dětmi, které se nedostaly do mateřské školy. Vytvořila si pro ně vzdělávací program a postupně se k ní přidávali sousedé. Díky této iniciativě vznikla v roce 1954 první lesní školka. V Dánsku je tento způsob předškolního vzdělávání velmi rozšířený i dnes a i běžné mateřské školy jsou zvyklé chodit minimálně jednou týdně do přírody.

Další lesní školky můžeme nalézt například ve Velké Británii, Norsku, nebo Německu. V Německu vznikla první lesní MŠ na základě dánské koncepce již v roce 1993, kde byla plnohodnotnou variantou ke klasickým školkám. Přestože se v Čechách školky také inspiroují dánským konceptem, můžeme říci, že aktuálně je největším partnerem pro

rozvoj LMŠ v Čechách právě Německo. V roce 2015 vznikl za spolupráce dokument, podporující lesní mateřské školy v Čechách, a pomohl k legislativním změnám ohledně zařazení do rejstříku škol, nastavení hygienických podmínek a s další problematikou, která s provozem lesních školek souvisí (Asociace lesních mateřských škol, 2023).

2.2 Vývoj LMŠ u nás

Vznik klubů, které se inspirovaly touto koncepcí, začal jistě i dříve, ale první známé lesní školky vznikly v roce 2006. Jednalo se o školky v Jitřavě a v Liberci, jejichž zakladatelkou byla Linda Kubale (dětská pedagožka a spoluzakladatelka lesních klubů). Mezi prvními byla také Emilie Strejčková, zakladatelka Toulcova Dvora. Již v roce 1993 vypracovala první variantu návrhu Národní ekologické výchovy a v roce 1994 začala budovat Ekologické centrum v Toulcově Dvoře, jehož ředitelkou byla devět let. V roce 2004 založila ekologicky orientovanou mateřskou školu Semínko. Emilie Strejčková se také snažila upozorňovat na odcizování dětí přírodě a napomáhat k řešení tohoto problému (Toulcův Dvůr, 2023).

V tuto dobu se ale z hlediska legislativy nemohly zakládat lesní mateřské školy. Šlo o kluby - soukromý spolek či živnostenskou činnost. Na zařazení lesních MŠ pod Ministerstvo školství se velmi odrazila snaha právě Emilie Strejčkové a MŠ Semínko v Toulcově dvoře, kde se v roce 2010 spustilo pokusné ověřování provozu integrované lesní třídy Lesníček. Ukončení v roce 2012 bylo úspěšné a na jeho základě se začalo pracovat na metodickém materiálu s doporučeným postupem pro vznik těchto školských zařízení. (Holíková, 2013).

V roce 2010 také vznikla Asociace lesních mateřských škol, která sdružuje dnes už kolem 170 lesních škol a klubů. Jejím cílem je rozvíjení dobrých podmínek pro vzdělávání předškolních dětí celoročně v přírodě. Například pomáhají se zakládáním nových MŠ, vytváří standardy kvality (certifikát pro lesní školky), komunikují se státní správou, nabízí vzdělávání v tomto směru a věnují se rozšiřování všeobecného povědomí o lesních školkách a přírodní pedagogice. V roce 2013 se asociace stala akreditovanou vzdělávací institucí (Asociace lesních mateřských škol, 2023).

Dalším pokrokem byl vznik novely školského zákona v roce 2016, díky kterému se s platností od následujícího roku mohly lesní školky zařadit do rejstříku školských zařízení. Od roku 2017 se tedy mohou lesní školky, splňující legislativu, nazývat lesní mateřskou školou a tudíž být i finančně podporovány státem.

Přestože se lesní mateřské školky dočkaly ukotvení v zákoně, během prvních let provozu se ukázaly další problémy, například se stravováním. Protože lesní mateřské školy nemohou splňovat stejné hygienické normy jako klasické mateřské školy, mohl stravu poskytovat a dětem podávat pouze zaměstnanec cateringové firmy. V roce 2020 se díky Asociaci a jejím členům podařilo zařadit do školského zákona „výdejnu lesní mš“, díky němuž je nyní možné podávat svačiny a oběd i v prostorách lesní mateřské školy, která není stavbou (V lese jako doma, 2023).

Nejaktuálnější změnou je změna stavebního zákona a úprava znění školského zákona, které by mělo usnadnit vznik nových lesních školek i na území mimo zástavbu. Dříve školský zákon říkal, že lesní mateřská škola nesmí být stavbou. Nyní vymezuje, že se může jednat o drobnou stavbu, která je v novele definována. Úřadům tak usnadní posuzování vhodnosti staveb / zázemí a zřizovatelům vznik nových mateřských škol (V lese jako doma, 2023).

2.3 Legislativní podmínky

Z hlediska legislativy můžeme rozlišit dva typy lesních školek. Lesní mateřská škola (státní nebo soukromá) zařazená v rejstříku škol, nebo lesní klub - péče o děti formou živnosti / neziskové organizace mimo rejstřík škol (Vošahlíková, 2010).

Lesní mateřská škola zapsaná v Rejstříku škol a školských zařízení pod Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy je definovaná školským zákonem 561/2004 Sb. a spadá pod kontrolu Českou školní inspekcí. To znamená, že vzdělávání musí vycházet z rámcového vzdělávacího programu, školka musí mít vypracovaný svůj školní vzdělávací program. Děti zde mohou plnit i povinný rok předškolní docházky. Lesní mateřská škola čerpá na provoz finanční příspěvky od státu, není tedy financování jen čistě na rodičích. Zřizovatelem se může stát i obec (jako je tomu u běžných MŠ) a tím pádem ji i částečně financovat.

Lesní klub vzniká převážně jako živnost či nezisková organizace. V takovém případě musí být finančně nezávislý a provoz školky plně hradí rodiče (Vošahlíková, 2010). Nejčastěji se můžeme setkat se spolky (neziskovými organizacemi). Lesní klub poté nepodléhá kontrolám a nemá povinnost své vzdělávání řídit podle rámcového vzdělávacího programu. Je tedy na zakladateli (zřizovateli), aby udržel kvalitu vzdělání, prostředí a ostatních podmínek. Garancí kvality se může stát certifikát, který uděluje Asociace lesních mateřských škol (Asociace lesních mateřských škol, 2023).

2.4 Hygienické podmínky

Hygienické podmínky se odvíjí od typu školky. Lesní mateřská škola zapsaná v rejstříku škol a lesní klub vzniklý jako živnost musí splňovat podmínky obsažené ve vyhlášce 410/2005 Sb.: *„V lesní mateřské škole musí být zabezpečen dostatek pitné vody k pití, osobní hygieně a pro potřeby poskytnutí první pomoci. K donášení nebo dovozu pitné vody mohou být použity pouze pro tento účel vyčleněné čisté a uzavíratelné nádoby zhotovené z materiálů určených pro styk s potravinami. V bezprostřední blízkosti zázemí lesní mateřské školy nebo v zázemí lesní mateřské školy musí být umístěno hygienické zařízení se záchodem a tekoucí pitnou vodou a prostředky osobní hygieny, zejména toaletní papír, mýdlo a prostředky pro hygienické osušení rukou. Zázemí lesní mateřské školy musí být udržováno v čistotě, suchu a ve stavu neohrožujícím zdraví dětí, musí být vybaveno prostředky pro poskytnutí první pomoci a musí umožňovat uložení osobních věcí dětí a materiálního vybavení lesní mateřské školy. Zázemí lesní mateřské školy dále musí umožňovat ochranu dětí před nepříznivými klimatickými podmínkami.“*

Další z důležitých hygienických podmínek se týká stravování. Pokud by lesní mateřská škola chtěla připravovat hlavní jídlo samostatně, platí pro přípravu stejné hygienické podmínky jako pro klasickou mateřskou školu, které jsou pro většinu nesplnitelné. Řešením je dovoz jídla od jiného provozovatele stravovacích služeb. Na základě novely školského zákona se nyní může lesní mš zapsat jako „výdejna“ a tak vydávat dovezené jídlo, ale také připravovat doplňková jídla (svačiny). Jak má výdejna konkrétně vypadat, nalezneme ve vyhlášce 107/2005. Lesní kluby, ať už zřízené jako spolek či živnost, této vyhlášce nepodléhají.

3 Myšlenka lesních mš

„Lesní školky spojuje zájem o vzdělávání v celoročním každodenním kontaktu s přírodou, s důrazem na udržitelný rozvoj. Vzdělávání a příroda jsou v tomto přístupu stejně důležité. Cílem pobytu v přírodě je děti vzdělávat a naučit je nejen barvy a počítání, ale také uvědomění si základních podmínek k životu na Zemi reálnou zkušeností s nimi.“ (Asociace lesních mateřských škol, 2023). Takovéto shrnutí můžeme najít na stránkách Asociace lesních mateřských škol, která spojuje lesní mateřské školy

po celé republice. Je tedy jasné, že nejdůležitějším faktorem je spojení s přírodou. Děti se venku učí, hrají si, v příznivém počasí i jí a odpočívají. S tím souvisí hlavní motto, které najdeme snad na všech stránkách lesních klubů či mateřských škol, a to že neexistuje špatné počasí, jen špatné oblečení. S pobytem v přírodě a tak i působením vlivu čtyř ročních období, musí rodiče klást důraz na správné oblečení. Vrstvení a nepromokavé oblečení jsou nezbytnou součástí pobytu v lesní školce (Vošahlíková, 2010).

Dalším mottem je, že „příroda je moudrá učitelka“. Z toho důvodu se pedagogové převážně označují za průvodce, nikoli učitele. Jsou tedy spíše pozorovateli, kteří vyhodnocují situace, nastavují hranice a přicházejí s nabídkou her a činností, které doplňují hru v přírodě – s přírodou. Přestože se vzdělávací program neliší svými cíli od klasických mateřských škol, rozdíl najdeme ve způsobu, jakým se děti rozvíjejí. Volná hra má zde velký prostor. Je to základní vzdělávací kámen, kdy probíhá intenzivní učení šité na míru danému dítěti (Valkounová, Daniš, 2019).

Díky prostředí, ve které se lesní mateřské školy nacházejí, se také přirozeněji rozvíjí environmentální výchova a vztah k přírodě. Základním stavebním kamenem je také prožitkové učení a různé metody a principy výuky, se kterými se v běžné mateřské škole setkáváme méně často. Děti zde mohou zakusit spoustu smyslových vjemů, vše vzbuzuje jejich zvědavost a vybízí k aktivní účasti dítěte (Leblová, 2012).

3.1 Metody a formy práce lesních mateřských škol, propojení s alternativní pedagogikou

Vzdělávací cíle lesních mateřských škol se neliší od jakýchkoli jiných běžných MŠ. Rozdíl je v tom, jakým způsobem cíle chtějí dosáhnout. V lesní mateřské škole má mnohem větší prostor volná hra, kde děti maximálně zapojují svojí tvořivost a nachází si právě ty výzvy, které právě potřebují (Valkounová, Daniš, 2019). Vzhledem k zázemí a provozním podmínkám je jasné, že metody a formy práce se budou trochu lišit od klasických mateřských škol, i když jich mnoho bude i společných.

3.1.1 Přírodní pedagogika

Nejčastějším směrem, který můžeme vidat v každé lesní školce, je přírodní pedagogika. Pojem přírodní pedagogika se více objevoval především v Německu, ale díky Asociaci lesních mateřských škol a její spolupráci s Rudolfem Hettigem se dostal i k nám, do

České Republiky. Rudolf Hettig, lektor přírodní pedagogiky, uvádí, že jejím základem je „prahra“. Praha slouží především k rozvoji vnímavosti a prohlubování kontaktu se světem kolem nás. Nejsou k ní potřeba pomůcky, které odvádějí pozornost od přírody a nás samých. Podle jeho slov: „*Čím více si toho s sebou bereme, tím méně se zabýváme přírodou a sami sebou*“ (Asociace lesních mateřských škol, 2010). Pod prahrou si můžeme představit například překonávání kmenů, stavění hráze z kamenů, kreslení do půdy klacíky a podobné hry, kdy si děti hrají jen s tím, co jim dá k dispozici příroda. Průvodce by měl být především vzorem a vytvářet bezpečný prostor pro plynutí hry (Asociace lesních mateřských škol, 2020).

3.1.2 Sedm herních principů podle Davida Sobela

David Sobel je americký pedagog a akademik, který stojí za vznikem místně – zakotveného učení. Princip tohoto učení je zaměření se na místo, kde lidé žijí a podporování jejich kladného vztahu k tomuto místu a zároveň posilování ekologické a kulturní gramotnosti (Skoupá, 2015).

Sedm herních principů, které popsal ve své knize *Childhood and Nature*, vychází z pozorování dětských her v přírodě po celém světě. Zjistil, že určité principy se ve hře venku u dětí často opakují a tak je rozdělil do sedmi skupin. Jedná se o dobrodružství, fantazie a představivost, zvířecí spojenci, mapy a cestičky, malé světy, zvláštní místa, lovci a sběrači. Pokud se zaměříme na jednotlivé principy, zjistíme, že i my jsme si takto v dětství hráli a můžeme si vše lépe představit. Například pod skupinou „zvláštní místa“ si můžeme představit stavění bunkrů, domečků, vylepšování našeho oblíbeného místa. Mapy a cestičky zase představují hry se známou cestou, tvoření map a podobně. Intuitivnost a návodnost tohoto rozdělení nám pomůže dětské hře lépe porozumět, lépe vytvořit vhodné prostředí, atmosféru, nechat hru „rozehrát“ (Valkounová, Daniš, 2019).

3.1.3 Metodika Josepha Cornella

Joseph Cornell je americký přírodovědec a pedagog. Zjistil, že se děti učí mnohem efektivněji, pokud jsou do projektu hluboce ponořeny a atmosféra je naplněna radostí. V průběhu let nashromáždil soubor poznatků o vyučování, který vnáší do společných činností dynamičnost, zábavu a hlubokou inspiraci. Označil ho jako plynulé učení. Představuje způsob, jak aktivity zaměřené na vnímání přírody používat cíleně, krok po kroku. Systém plynulého učení má čtyři fáze: probuzení nadšení, zaměření pozornosti,

přímý prožitek, sdílení inspirace. Cílem plynulého učení je poskytnout každému opravdový zážitek z přírody, vtáhnout ho do aktivity a probudit vyšší míru citlivosti vůči všemu živému (Cornell, 2012).

3.1.4 Waldorfská pedagogika

Nejblíže z alternativních směrů pedagogiky mají lesní školky k Waldorfské pedagogice, některé lesní školky mohou být i waldorfské. Lesní mateřské školy mají s tímto směrem pedagogiky mnoho společného – mezi stěžejní prvky patří například učení prostřednictvím prožitku, vybavení z přírodních materiálů, důležitost volné hry či blízký a propojený vztah učitelů s dětmi a jejich rodinami (Průcha, Kořátková, 2013).

Inspirací bývá i pro tvorbu školního vzdělávacího programu, který ve Waldorfských školách plyne s průběhem roku, ročních období a svátků. V každé školce se míra propojení liší. Společným prvkem, který nelze přehlédnout, je používání přírodních materiálů jak u hraček, tak v zázemí školky (Vošahlíková, 2010).

4 Zkušenosti z provozu konkrétních lesních klubů a školek

Koncept lesní školky je založen hlavně na pobytu venku a kontaktu s přírodou. Každý klub nebo školka ale má svá specifika, ať už je to místem, typem provozu či inspirativními metodami. I zde platí, že nositelem je převážně pedagog, neboli průvodce a ten může svým přístupem ovlivňovat dění celé skupiny. Vybrala jsem si více typů zařízení (lesní klub, integrovanou lesní třídu, lesní mateřskou školu), abychom mohli porovnat, zda se do metod a forem práce promítají i formální záležitosti, jako je zřizovatel či zařazení pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

4.1 Lesní klub Perníkovka Liberec

Lesní klub Perníkovka se nachází v krásné části Liberce, v lesích nad Lidovými sady. V lese u pěší stezky je oplocený pozemek, kde se nachází malý starý srub (úložný a technický prostor) a dvě spojené stavební buňky se zastřešenou terasou (zázemí pro pedagogy a děti). V blízkosti je také postavené teepee, které slouží k odpočinku za příznivého počasí. Na zahradě nalezneme blátivou kuchyňku, pískoviště / bagroviště, houpačky, záhony a suchý záchod. Uvnitř zázemí lze najít malou kuchyni, kde

připravují svačiny, sezení pro děti, hodně materiálů k tvoření a výtvarné výchově. Na sousedním pozemku nově vzniká i zázemí pro skupinu školních dětí, která je inspirována lesní školkou a navazuje na provoz lesního klubu.

Umístění lesní školky má i své nevýhody. Jelikož se nachází v lesích, které patří Lesům ČR, má lesní klub omezené možnosti dopravy. K místu se dá dojít pouze pěšky po turistické trase, nebo přijet autem s povolením Lesů ČR.

4.1.1 Organizace a provoz lesního klubu

V provozu je lesní klub čtyři dny v týdnu s maximální kapacitou 16 dětí. Rodiče mohou své děti zapsat i na částečnou docházku (dva – tři dny v týdnu, podle preferencí rodičů). Skupina dětí se tedy během týdne proměňuje a není pevně daná. Lesní klub Perníkovka má celkem čtyři pedagogy, kteří jsou pro děti stálými tvářemi. Někdy svůj tým obohatí o někoho z rodičů, který přijde nárazově vypomocet. Rozdělení směn není jako v klasické školce (celý týden ranní, pak odpolední), dny mají pedagogové rozdělené. Tento rozvrh je ale pravidelný, neměnicí se.

Lesní klub Perníkovka není zapsána v rejstříku a zatím není ani zařazena v Asociaci lesních mateřských škol, i když o to se aktuálně snaží. Jejich koncepce je založená na respektujícím přístupu k dětem, stavebním kamenem je „Respektovat a být respektován“. Jinak využívají průnik různými pedagogickými směry, který je blízký konkrétním průvodcům. Školní vzdělávací program společně s ostatními pedagogy teprve vytváří. Všeobecně se řídí Rámcovým vzdělávacím programem a školní vzdělávací plán je v souladu s průběhem roku, inspirací jsou také slavnosti (a tedy waldorfská pedagogika).

Harmonogram dne, vzhledem k umístění klubu, začíná u konečné tramvaje pod lesem. Zde probíhá předání dětí průvodcům, přivítání a úvod k tématu dne. Poté, podle počasí a naladění dětí, vybere průvodce trasu k zázemí. Během cesty ke školce probíhá i program (činnosti k tématu, volná hra, pozorování přírody).

4.1.2 Inspirativní metody a formy práce

Základním stavebním kamenem je respektující přístup jak dětem, tak k rodičům. Na tomto základě funguje Perníkovka velmi komunitně. Rodiče jsou zapojeni do chodu školky, velká část z nich má zásadní funkci v chodu celého spolku. Podle zakladatelky je to velkým přínosem a pro ni i tím, co je dělá výjimečnými oproti jiným školkám.

Rodiče například zajišťují i stravu. Spolku se nabídne ten rodič, který zvládne uvařit pro všechny a pak se podle kalendáře seskládá jídelníček na celý měsíc. Spolupráce s rodiči je pro ně klíčová i v ohledu na výši školkovného . Aktivní spoluúčast rodičů pomáhá s finančními náklady spolku. Jejich otevřený přístup ke spolupráci s rodinou by mohl být velmi inspirující. Přínosné jsou jistě i jejich adaptační dny. Nastupující dítě má nárok na dvě návštěvy před nástupem do školky (je na rodiči, zda bude přítomen nebo ne). Rodiče tak ještě mohou před nástupem vyzkoušet, zda je tato forma vzdělávání pro jejich dítě opravdu přínosná.

4.2 Lesní klub Rašovka

Na ještědském hřebenu se nachází lesní klub Rašovka. Klub sídlí na velké louce, kam je příjezd možný po obecní cestě. Zázemí tvoří mongolská jurta vytápěná plynovými kamny a teepee. Uvnitř jurty nalezneme stolečky a židle pro děti, dřevěné hračky, knihy, materiály na tvoření a výtvarnou výchovu. Zde děti i odpočívají po obědě, v případě nepříznivého počasí zázemí využívají i k jiným činnostem.

Venkovní prostor není nijak oplocený. Děti vědí, kde jsou hranice a přirozeně je respektují. V blízkosti se také nenachází žádná frekventovaná silnice, nehrozí tedy zde nebezpečí se silničním provozem, kterému jsou většinou vystaveny městské školky. Na zahradě nalezneme sezení se stolečky, které je zastřešené plachtou. Pískoviště, blátivou kuchyňku, prolézačky a houpačky na stromě, záhony a výběh s králíky. V blízkosti je také suchý záchod. V blízkém okolí se nachází farma s koňmi, výběh s ovci či lamy. Děti jsou tedy v blízkém kontaktu i se zvířaty.

4.2.1 Organizace a provoz lesního klubu

Lesní klub má čtyřdenní provoz, tedy od pondělí do čtvrtka. I zde je možná částečná docházka, na výběr je z dvoudenní či čtyřdenní. Děti se od 8:00 schází u jurty, kde probíhá přivítání a volná hra dětí. Když se sejdou všechny děti, začíná dopolední program. Hlavní vzdělávací činnost probíhá buď u zázemí, nebo na výletě v okolí lesního klubu. V zimním období nebývá příjezdová cesta sjízdná, v tomto případě se děti s průvodci schází u hlavní silnice a k zázemí vyrážejí výletem či sjíždějí na ježdíkách. V tomto období lesní klub do svého programu zapojuje i výlety, například do muzea, solné jeskyně apod. Pedagogické zajištění tvoří dvě průvodkyně (zakladatelky),

kteří zajišťují hlavní chod školky a další tři průvodci, kteří doplňují směny. Dodržují pravidlo osm dětí na jednoho průvodce, maximální kapacita školky je tedy 16 dětí.

Lesní klub Rašovka není zapsána v rejstříku škol, ale je nově členem Asociace lesních mateřských škol. Školní vzdělávací program je dokumentem, který postupně vytváří podle průběhu roku a toho, co se jim daří zařazovat do vzdělávací nabídky. Koncept lesního klubu je inspirovaný přírodní pedagogikou, průvodci jsou vzdělané pedagožky ve směrech Reggio Emilia a Montessori, které se také mírně promítají do fungování klubu. Rok přirozeně kopíruje průběh ročních dob a svátků.

4.2.2 Inspirativní metody a formy práce

Lesní klub Rašovka je velmi vstřícný, co se týče adaptace dětí. Od jara do podzimu nabízí takzvané „Rašení“ – pobyt v lesním klubu pro rodiče s dětmi, kteří chtějí vyzkoušet, jaké to je v lesní školce. Den se odehrává v prostředí školky i s nabízenými aktivitami, které jsou pro školku běžné. Nástup dětí do této školky je tedy mnohem snazší, jelikož jdou do prostředí, které už dobře znají. Pokud se nastupující dítě hůře adaptuje, není problém, aby rodič nějakou dobu docházel s dítětem. Lesní klub také přímo spolupracuje s logopedkou, která případně dochází za dětmi do lesní školky.

Díky průvodkyni, která pobývala v zahraničí, probíhá v lesní školce také seznamování s angličtinou. Hravou formou, podle programu a naladění dětí mohou v průběhu dne zaslechnout anglická slovíčka, která souvisí s činností či aktuálním děním ve skupině.

4.3 Lesní třída Lesníček při Mateřské škole Semínko

Mateřská škola Semínko se nachází v Praze, v areálu Toulcův Dvůr. Celkem má tři třídy. Dvě třídy jsou takzvané „zahradní“ a jedna lesní. Lesní třída Lesníček je první integrovanou lesní třídou v České republice. Jejich zázemím je třída „Malého prince“ v budově u infocentra Toulcova dvora. Legislativní a hygienické podmínky mají tedy stejné jako klasická mateřská škola. Zároveň mají zázemí i v maringotce, která se nachází na louce pod statkem.

Třída „Malého prince“ je vybavena dřevěným nábytkem a hračkami z přírodních materiálů. Protože zde lesní třída tráví čas v budově minimálně (jen v zimním období), je tento prostor využíván i pro jiné účely. Maringotka je vybavena primárně jako zázemí pro odpočinek, nalezneme uvnitř polštáře, spacáky, knihy. Na ní navazuje zastřešená terasa, kde mají děti sezení a stoly. Nalezneme zde ale i pomůcky pro

výtvarnou výchovu a jiné tvoření. V okolí maringotky se nachází výběhy pro zvířata, posezení v kruhu, ohniště a záhony. Lesníček ve svém lesním zázemí nedisponuje hračkami. Má zde jen nářadí a další pomůcky pro péči o své okolí, či zkoušení řemesel a jiného vyrábění.

4.3.1 Organizace a provoz lesní třídy

Lesní třída Lesníček spadá pod Mateřskou školu Semínko, je tedy zařazena pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Zároveň jsou i členy Asociace lesních mateřských škol. Lesní třída se schází u školky na zahradě, poté se vydává lesem ke své maringotce. Zpět do školky chodí na oběd, v případě velmi nepříznivého počasí mohou zůstat i na odpočinek. Kapacita lesní třídy je patnáct dětí. Při dopoledním programu zajišťují provoz vždy dva dospělí, zpravidla pedagog a asistent. Pracovní doba pedagogů je stejná jako v klasické MŠ, tedy střídá se ranní a odpolední směna (celý týden v kuse vede stejný pedagog, následující týden se vymění). Lesníček je otevřen od pondělí do pátku. Oproti zahradním třídám má ale zkrácený provoz a to od 8:00 do 15:00. Mateřská škola Semínko a tím i lesní třída Lesníček mají vlastní stravování v místní jídelně, která vaří převážně z lokálních a bio surovin. Díky zdravé kuchyni mají ocenění „Opravdu zdravá škola“. Jelikož lesní třída Lesníček svačí většinou mimo areál školky, svačiny doporučují vlastní z domova. Je možnost svačinu zajistit z mateřské školy, ale kvůli donášce do vzdálenějšího místa je to finančně nevýhodné.

Koncept lesní třídy je společný se školkou Semínko, jejich školní vzdělávací program je společný. Jelikož se jedná o ekologickou školku, je tak nastavený i ŠVP. Děti jsou v přímém kontaktu se zvířaty, podporuje se a rozvíjí kladný vztah k rostlinám, zájmu i péče o ně. ŠVP je inspirovaný přirozeným průběhem roku, tedy ročním obdobím, svátky a řemesly.

4.3.2 Inspirativní metody a formy práce

U Lesníčku nám může být inspirací celý koncept. Je to lesní třída se zázemím v klasické mateřské škole. Mateřská škola dává na výběr, zda rodiče chtějí dát děti do klasické třídy či do lesní. Školní vzdělávací plán je nastavený tak, že i děti, které nechodí do lesní třídy, jsou ve velmi blízkém kontaktu s přírodou. Jsou tedy příkladem, že i v klasické mateřské škole lze zařadit environmentální výchovu a větší propojení s přírodou aniž by to bylo v rozporu s Rámcovým vzdělávacím plánem či hygienickými

normami. Mateřská škola využívá i projektů, které se nabízí pro využití v předškolní pedagogice. Nyní jsou například v projektu Malý zahradník, který pomáhá probudit v dětech zájem o přírodu, i procesy a zákonitosti, které v přírodě probíhají.

4.4 Lesní mateřská škola Lesmír

Lesní mateřská škola Lesmír je jednou z prvních lesních školek v České Republice. Její vznik se datuje k roku 2006, tehdy ještě jako Zelená školka. Tato školka má tedy už dlouhou tradici, nicméně jejich cesta nebyla jednoduchá. Jako jedna z mála lesních školek pracovala na tom, aby byli zařazeni pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Hledali tedy prostor, kde by mohli fungovat a zároveň splňovat hygienické podmínky určené pro klasické mateřské školy. Našli zázemí ve staré vile v klidné části Liberce, mezi Botanickou a Zoologickou zahradou, kousek od lesa. Po čase ale přišla úprava školského zákona, kdy byly lesní MŠ zařazeny pod MŠMT, ale nesměly mít budovu. Naštěstí našli s místními úředníky cestu, jak mohou nadále fungovat na stejném místě, i když zákon nyní vymezuje, jak může zázemí lesní mateřské školy vypadat. Nyní se zázemí lesní MŠ nachází na zahradě této budovy, kde si vybudovali altán se sezením pro děti, úschovnou hraček a malou venkovní kuchyňkou pro přípravu jídla. V budově ještě také sídlí mateřské centrum Lewandulka, pod které spadá lesní klub.

4.4.1 Organizace a provoz lesní školky

Mateřská škola spadá pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a také je členem Asociace lesních mateřských škol. Má dvě třídy s kapacitou 16 dětí. V každé třídě jsou vždy dva dospělí – většinou jeden pedagog a asistent / chůva. Lesní školka je v provozu celý týden, od 7:30 do 16:30. Děti se schází na zahradě lesní mateřské školy, odkud se společně vydávají do lesa v okolí mateřské školy. V měsících květen – září se veškerý program odehrává venku, od října do dubna školka v případě nepříznivého počasí využívá i vytápěného zázemí.

Školka pracuje s waldorfskou pedagogikou a tím je inspirovaný i jejich školní vzdělávací program. Rok je veden sledováním koloběhu roku a ročních dob na pozadí oslav svátků a slavností. Důležitou součástí je důraz na rytmus roku, týdne i jednotlivého dne, vše má svůj řád, ve kterém se děti cítí bezpečně. Ve školce také můžeme najít roční stolek, který k waldorfské pedagogice neodmyslitelně patří. Ten se vyvíjí stejně jako roční doba, děti se mohou podílet na jeho podobě.

4.4.2 Inspirativní metody a formy práce

Lesní školka Lesmír má velmi inovativně vypracovaný Školní vzdělávací plán. Ten je tematicky rozdělen do jednotlivých integrovaných bloků, které nejsou určeny na konkrétní časové období, ale prolínají se celým rokem. Je to dobrý tip, jak můžeme vytvořit školní vzdělávací plán, ale zároveň dát větší volnost průběhu roku, preferencím pedagogů či reagování na aktuální dění (například výkyvy počasí či naladění skupiny dětí). Lesmír je i velmi aktivní, co se týče spolupráce s jinými školkami v okolí či dalšími lesními kluby. Spolupracuje i s klasickými mateřskými školami v okolí, se kterými společně chodí na výlety či pořádají akce.

5 Implementace prvků do klasické mateřské školy

Exkurze do jednotlivých lesních mateřských škol byly velmi inspirativní. Nejdůležitějšími společnými prvky, které by si zasloužily aplikovat do klasické mateřské školy, je větší otevřenost a spolupráce s rodiči. Dále větší spojení s přírodou, možnost využívat více přírodní pedagogiky a ostatních benefitů, co nám pobyt venku přináší. Jak konkrétně tyto prvky můžeme zapojit?

Pokud se chceme inspirovat lesními mateřskými školami, musíme také pracovat s faktem, že každá mateřská škola má jiné možnosti a podmínky a také že to s sebou přináší určitá rizika. Pokud se zaměříme na přístup k rodičům a spolupráci s nimi, je zřejmé, že s tímto bodem může pracovat každý pedagog a jistě to nijak nenaruší současný chod běžné mateřské školy. Partnerství s rodiči pomáhá pedagogům lépe poznat svět konkrétního dítěte, porozumět mu a pomáhá najít dítěti jeho cestu, která bude optimálně rozvíjet jeho předpoklady (Svobodová, 2010).

Přímý pobyt v lese může být ale organizačně náročný. Lesní mateřská škola má stanovené ve standardech kvality, že musí být v přímém kontaktu s přírodou, nebo minimálně 20 minut chůze od volné přírody (Asociace lesních mateřských škol, 2023). Tyto podmínky mnoho mateřských škol, které se nachází ve velkých městech, nemohou splnit. Jaké tedy mají možnosti? Ačkoliv to není ideální, i malé spojení s přírodou je lepší než žádné. Mohou přetvářet svoji zahradu ve více přírodní, najít v okolí městský park či lesní remízek. Pokud je to v možnostech mateřské školy, mohou se do

vzdálenějšího lesa přiblížit městskou hromadnou dopravou. Záleží na každé mateřské škole, jaké řešení bude pro ně přijatelné. Dají se najít způsoby, které usnadní docházku mimo zázemí mateřské školy, ale tento způsob výuky musí být uveden ve školním vzdělávacím programu a rodiče s ním musí souhlasit. Cílem této práce je takový vzdělávací program navrhnout.

5.1 Možnosti uplatnění prvků

Mateřská škola může do svého programu zařadit takzvané „lesní“ nebo „putovní“ dny. Stanoví si pravidelně den v týdnu, kdy se vydají buď do lesa, nebo okolní přírody. Do tohoto dne můžeme zařadit návštěvu statku či jiného zajímavého místa, které doplní obsah vzdělávací nabídky. V Sasku například fungují i takzvané putovní skupiny – podle dohody dětí či rodičů se v rámci třídy utvoří skupina, které se vydává mimo zázemí mateřské školy (Vošahlíková, 2012).

Další možností mohou být pro mateřskou školu projekty. Projektové týdny, či dny zná každá mateřská škola a daří se jim s nimi pracovat. V rámci projektů se provádějí aktivity z různých oblastí lidského života, jedná se o činnosti, které zapojují myšlení a tvořivost, ideálně učí prožitkem. Příprava projektu i jeho realizace bývá časově náročná, děti se ale díky nim učí komplexně, více do hloubky, projekt umožňuje takzvanou obsahovou integraci - propojení znalostí z několika různých oblastí (Doležalová 2010).

Důležitou součástí mateřské školy je také zahrada. Prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, ho velmi ovlivňuje. Magdaléna Kapuciánová ve své knize uvádí, že prostředí je jako třetí učitel (po rodiči a pedagogovi). Pokud nemáme les a volnou přírodu v dostatečné blízkosti, abychom ji mohli častěji využívat, je možnost pobývat právě na zahradě mateřské školy. Ideální zahrada by měla být prostorná a přiměřeně vybavená herními prvky. Měla by obsahovat různě svažitý terén, zákoutí, keře, stromy, zajímavé typy rostlin (byliny, plodící rostliny, rozličné stromy a keře). Díky těmto podmínkám se v zahradě budou vyskytovat drobní živočichové a bude poskytovat útočiště ptákům. Také by neměla chybět vodní nádrž a kompost. Pokud zahrada takto nevypadá, je skvělou motivací, námětem na projekty a spolupráci i s rodiči se do přeměny zahrady pustit (Kapuciánová, Jančaříková, 2013).

Ideální implementací je komplexnější uchopení celého konceptu, tedy zaměření mateřské školy a školního vzdělávacího plánu. Pracovat s environmentální výchovou,

zahradou mateřské školy, pečovat o vnější zázemí, poznávat blízké okolí, být více v „reálném“ světě.

5.2 Rizika

Výpravy mimo dosah mateřské školy přináší i určitou míru rizika. Pobyt ve volné přírodě, bez plotu a s terénními nerovnostmi mohou znamenat více potencionálních hrožících nebezpečí. Jedna z největších překážek pro delší pobyt v přírodě je pro klasické mateřské školy nedostatek personálu. Lesní mateřská škola má v průběhu dne dva pedagogy a zpravidla kapacitu 16 dětí. U klasických mateřských škol bývá kapacita 24 dětí a druhý pedagog přichází až v průběhu dopoledne. Podle vyhlášky 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání může pedagog mimo zázemí mateřské školy s dvaceti dětmi. Pokud se ve třídě vyskytuje žák s podpůrným opatřením 2. až 5. stupně, či dítě mladší tří let, je tento počet snížen na dvanáct dětí. Toto opatření je dostačující na vycházku v okolí mateřské školy, ale v případě pohybu ve volné přírodě je mnohem náročnější v plné míře zajistit bezpečnost dětí a je potřeba najít alternativní řešení. Pokud je skupina dětí do dvaceti, stačí, když s námi vyrazí školník či paní uklízečka. Při aktivní spolupráci s rodiči můžeme využít dobrovolníků z jejich řad, kteří nám pomohou kontrolovat a udržovat bezpečné hranice. Pokud počet dětí přesahuje limit, je v zájmu mateřské školy, aby na pobyt venku byli přítomní oba pedagogové. V takovém případě ředitel mateřské školy může upravit překrývání směn tak, aby to bylo vyhovující pro všechny strany. Pokud mateřská škola využívá nároku na asistenta pedagoga, může i asistent být pomoci při zajišťování provozu a bezpečnosti dětí.

Pro nejlepší zajištění bezpečnosti dětí je také dobré dodržovat určitá pravidla. Pedagog by měl jít s dětmi do prostoru, který zná (předem ho prozkoumat, aby věděl, na co se připravit). S sebou musí mít lékárničku a mobilní telefon. Poté si s dětmi určit pár zásad, které budou v přírodě dodržovat. Dítě je pobytem v přírodě vedeno k tomu, aby dokázalo zhodnotit své schopnosti a naučilo se odhadovat míru rizika samo. Je to nepostradatelná část lidského vývoje a učení. Čím více se dítě bude setkávat s riziky a výzvami, tím lépe s nimi dokáže pracovat a na základě toho se pouštět do různých aktivit (Jančaříková, Kapuciánová, 2013).

6 Návrh školního vzdělávacího programu

„Pojďme spolu za poznáním“

Návrh školního vzdělávacího programu vychází z Rámcového vzdělávacího programu. Vzdělávací obsah je inspirován knihou „Rok v mateřské škole“, „Rok stromů“, „Dítě v úctě přijmout“ a poznatky z učitelské praxe.

6.1 Identifikační údaje

Školní vzdělávací program „Pojďme spolu za poznáním“

Název: Mateřská škola Bílá, okres Liberec

Zřizovatel: Obec

ŠVP vypracoval: Pavlína Herodesová v zájmu diplomové práce ve spolupráci s ředitelkou a pedagogy mateřské školy

Platnost ŠVP: zatím neschváleno

6.2 Obecná charakteristika školy

Mateřská škola se nachází na kraji malé obce obklopená přírodou. Byla založena roku 1982 jako jednotřídní mateřská škola. Postupem času ale přestala kapacitně stačit a tak se zřizovatel v roce 2014 rozhodl mateřskou školu rozšířit ještě o jednu třídu.

Nyní se v mateřské škole nacházejí dvě třídy, jedna s kapacitou 28 dětí, druhá s kapacitou 20. Celkem má škola kapacitu 48 dětí. Větší třída je věkově heterogenní. Dochází do ní děti zpravidla ve věku tři až pět let. Menší třída je uzpůsobena pro homogenní skupinu předškoláků, která tak usnadňuje zaměření vzdělávací nabídky přizpůsobené dětem, které se připravují na vstup do školy. Celkem mateřská škola disponuje čtyřmi pedagogickými pracovníky (včetně ředitelky školy) a dvěma asistenty pedagoga. Dále personál zajišťují dva nepedagogičtí pracovníci (školnice a kuchařka).

Budova je i administrativní budovou obce. Starší pavilon s větší třídou je propojen průchodem do novějšího pavilonu. Průchodem je budova spojena i s obecním úřadem, kuchyní, ředitelnou a technickou místností. Přístup do mateřské školy je zcela bezbariérový. V okolí budovy se nachází zahrada s herními prvky, pískovištěm a prolézačkami. Stín na zahradě poskytují stromy. Za budovou nalezneme dopravní hřiště, záhony a kompost.

6.3 Podmínky vzdělávání

6.3.1 Věcné podmínky

Mateřská škola disponuje dvěma třídami. Třída ve starém pavilonu má větší kapacitu, je prostorná a přímo na ní navazuje stabilní lehárna, kde mají děti klid na odpočinek. V této třídě se nachází heterogenní skupina dětí zpravidla od tří do pěti let. Vybavení třídy odpovídá individuálním požadavkům dětí, nabízí rozmanité hračky pro různý stupeň vývoje, které pedagožky pravidelně kontrolují a obměňují. Třída je rozdělena do několika koutků, které jsou typově vybaveny (kuchyňka, čtenářský koutek, auta a dopravní prostředky apod.). Děti mohou vytvářet skupiny a rozvíjet společnou hru či si samostatně prohlížet knihu a odpočívat. Hračky a pomůcky, stejně tak nábytek, stoly a židličky jsou přizpůsobeny dětem, aby nebyli závislí na dospělém a posilovali své dovednosti v samoobsluze.

Třída v novém pavilonu je prostorově menší s nižší kapacitou dětí. Je nově vybavena moderním hygienickým zázemím (toalety a umývárna), kde mají děti dostatek soukromí. Třída je přizpůsobena dětem ve věku zpravidla pět až sedm let a tomu odpovídá i vybavení třídy. Nalezneme zde i výtvarný vozík, kde mají děti přístupné rozličné výtvarné pomůcky, se kterými mohou sami pracovat.

Na budovu navazuje zahrada s herními prvky, jako je pískoviště, domeček a prolézačky. Za budovou nalezneme vybudované dopravní hřiště s novou dopadovou plochou. Zde musíme dbát zvýšené opatrnosti, jelikož za hřištěm navazuje parkovací místa pro obecní úřad. Vybavení tříd i venkovní prostředí splňuje bezpečnostní a hygienické normy dle platných předpisů.

6.3.2 Životospráva

V mateřské škole dbáme na ustálený rytmus dne, ve kterém má každá aktivita své místo. Zároveň reaguje na aktuální podněty ze strany dětí či dění mimo mateřskou školu a v případě potřeby lze režim přizpůsobit.

Mezi důležitou součástí dne taky patří pravidelný pobyt venku nejen na zahradě, ale také ve volné přírodě. Využívání procházek a přilehlého lesa podporuje zdravý vývoj dětí, koordinaci pohybů a umožňuje spontánní hru s přírodními prvky oproti vybavení uvnitř mateřské školy. Děti mají dostatečný prostor k odpočinku, klidu na lůžku.

Pedagogové jdou dětem příkladem v zásadách zdravého životního stylu, jídelníček je zaměřen na kvalitní a vyváženou stravu. Dostatečný pitný režim je zajištěn mimo jiné

přístupným umístěním konvice s vodou, kterou si mohou v průběhu dne kdykoliv nalít sami. Děti se seznamují s novými chutěmi a zdravými potravinami. Nejsou nuceni do jídla, pouze motivováni k ochutnávání. Děti jsou v určité míře zapojovány do připravování pokrmů, ať už v rámci sebeobsluhy či seznamování s určitým tématem / projektem. Mateřská škola je zapojena do projektu „Skutečně zdravá škola“.

6.3.3 Psychosociální podmínky

Pedagogové se snaží o klidné a příjemné klima ve třídě, aby se děti cítily bezpečně a chodily do školky rády. K dětem je přistupováno respektujícím způsobem. Není potlačována jejich svobodná vůle a rozhodování, zároveň jsou vedeny k respektování pravidel a dodržování nastavených hranic, které jsou stejné pro všechny ve třídě. Pravidla třídy nejsou abstraktně vystavená, učitel jedná tak, aby šel příkladem. K respektování pravidel využívá situačního učení, díky kterému dítě lépe chápe souvislosti a vše si snáze zapamatuje.

Adaptační program reaguje na individuální potřeby dítěte a přizpůsobuje se v rámci možností provozu školky konkrétnímu dítěti. Pedagog zařazuje do výuky prosociální hry, nepodněcuje soutěživé prostředí, respektuje individualitu a jednotlivé zvláštnosti dětí.

Mateřská škola si stanovila jako budoucí cíl zařadit v rámci adaptace „dny otevřených dveří“, kdy se mohou do školky dostavit rodiče s dětmi, kteří mají zájem o nástup do mateřské školy. Tento den bude ve formě návštěvy školní zahrady či třídy, kde se bude moci dítě seznámit s prostory a pohrát si s hračkami. Dítě tak nebude nastupovat do neznámého prostředí, což by mohlo podpořit snadnější adaptaci dětí.

6.3.4 Organizace

Organizace dne v mateřské škole má svůj řád, režim je pro děti pevná opora, kdy se mohou spolehnout, co bude následovat. Výjimkou jsou výletní dny, třídní výlety či kulturní a podobné akce.

Při běžném dnu po příchodu dětí do školky probíhá ranní filtr – pedagog se pozdraví s rodičem a dítětem, reaguje empaticky na aktuální naladění dítěte, popřípadě komunikuje s rodičem (pokud byly ráno nějaké potíže, těžší vstávání). Pedagog nechá dítě volně aklimatizovat na náladu ve třídě, podle jeho individuálního tempa mu následně nabídne některou z aktivit a nechá dítě samotné vybrat si činnost. Po setkání

všech následuje komunitní kruh, kde se děti pozdraví a případně již seznámí s tématem. Po komunitním kroužku následuje zdravotně preventivní pohybová aktivita. Následuje svačina a po svačině hlavní vzdělávací nabídka. Po hlavní vzdělávací nabídce či během ní, pokud děti pracují na skupinky, mají děti prostor na volnou hru. Poté děti odchází ven, na zahradu mateřské školy či na procházku po okolí. Následuje oběd, odpočinek dětí a odpolední činnost.

Od jara do podzimu mají třídy jednou týdně „výletní den“. Organizace dne je odlišná a závisí na počasí. V letních měsících se děti mohou už od rána scházet na zahradě a nemusí do třídy. Je na domluvě učitelky s paní kuchařkou, zda si svačinu vezmou s sebou, nebo budou svačit na zahradě a mimo zázemí mateřské školy se vydají až po svačině. Vzdělávací nabídka se odehrává venku. Třída se vrací na oběd, poté následuje odpočinek a odpolední aktivity.

Organizace běžného dne v mateřské škole

6.30 – 8.15	Příchod dětí do MŠ, volně spontánní zájmové aktivity
8:15 – 8:30	Pohybové aktivity, osobní hygiena
8:30 – 9:00	Dopolední svačina
9:00 – 11:30	Vzdělávací nabídka dle třídních vzdělávacích programů, osobní hygiena, pobyt dětí venku, příp. náhradní činnost.
11:30 - 12:30	Oběd a osobní hygiena dětí
12:30 – 14:30	Spánek a odpočinek dětí respektující rozdílné potřeby, individuální práce s dětmi s nižší potřebou spánku, individuální práce s předškolními dětmi
14:30 – 15:00	odpolední svačina, osobní hygiena
15:00 – 16:00	Volné činnosti a individuální vzdělávací aktivity zaměřené na menší počet dětí, v případě příznivého počasí možnost pobytu na zahradě.

6.3.5 Řízení mateřské školy

Ředitel mateřské školy vypracovává školní vzdělávací program za spolupráce pedagogických pracovníků, snaží se o přátelské klima a respektující přístup. Funkce pedagogů jsou jasně vymezeny a rozděleny. Ředitel školy pozoruje a vyhodnocuje jejich práci, motivuje je a podporuje jejich vzájemnou spolupráci.

Ředitel předchází dezinformacím tím, že osobně předává důležité informace. S pracovníky komunikuje prostřednictvím mailu či osobně. Informace vyžadující společná rozhodnutí se se zaměstnanci také probírají na poradách, které se uskutečňují pravidelně každé dva měsíce, v případě potřeby častěji. Informační systém pro veřejnost funguje prostřednictvím webových stránek, kde se rodič dozví vše potřebné. Další informace rodičům pedagogové sdělují osobně, nebo skrze nástěnku, která je průběžně aktualizována. Nově mateřská škola pracuje s programem „Správa MŠ“, ve kterém je zahrnut i informační systém pro rodiče (hromadné sms) či prohlížení fotek. Tento systém je zatím ve zkušebním provozu.

6.3.6 Personální a pedagogické zajištění

Pedagogové naší mateřské školy mají odbornou kvalifikaci pro práci s dětmi předškolního věku. Mateřská škola využívá možnosti od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k čerpání projektu „Šablony“, díky kterému se pedagogové nadále sebevzdělávají ve svém oboru.

Personální zajištění průběhu dne je nastaveno tak, aby vyhovovalo podmínkám provozu mateřské školy a zajistilo bezpečný a dostačující dohled nad dětmi. Provoz jedné třídy je od 6:30 do 16:00. Služba ranní směny začíná v 6:30 a končí 12:30, odpolední směny v 9:30 a končí v 16:00. Překrývání přímé pedagogické činnosti je v rozsahu tří hodin. Výjimku tvoří takzvaný putovní den. Tento den pedagog na odpolední směnu přichází dřív podle potřeby, většinou v 9:00. V případě změny programu se dá služba posunout. Mateřská škola spolupracuje s Pedagogicko-psychologickou poradnou, také do mateřské školy dojíždí logopedka.

6.3.7 Spoluúčast rodičů

Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě. Rodiče bereme jako partnery, uvědomujeme si, že k optimálnímu rozvoji dětí je potřeba přátelské prostředí a spolupráce.

Zaměstnanci školy chrání soukromí rodiny a zachovávají diskrétnost. Sdělují rodičům informace o individuálním rozvoji dětí, stejně tak vyslechnou informace z dění v rodině. Pro všeobecné informace škola pořádá hromadné rodičovské schůzky, pro komunikaci ohledně dítěte škola nabízí individuální setkání, která se uskutečňují na základě domluvy s rodiči.

Rodiče jsou pravidelně informováni o dění v mateřské škole a mohou se na něm také aktivně podílet. Mateřská škola využívá nabídek na spolupráci. Rodiče se mohou zúčastnit různých akcí, která mateřská škola pořádá. Projevili-li zájem, mohou se podílet jako doprovod na výletech či kulturních akcích, spolupracovat se školou při údržbě mateřské školy, nebo nabídnout exkurzi do svého pracoviště a podobně.

6.3.8 Podmínky pro vzdělávání dětí se speciálními potřebami

Pokud do mateřské školy dochází dítě se speciálními potřebami, spolupracujeme úzce s rodinou a odborným pracovištěm (pedagogicko-psychologickou poradnou). Podle stupně podpůrného opatření škola vypracovává plán pedagogické podpory, či individuální vzdělávací plán a využívá spolupráce s asistentem pedagoga. V třídě je snížen počet dětí v souladu s právními předpisy. Pedagog při plánování vzdělávací nabídky počítá s tím, že dítě se speciálními potřebami má jiné vzdělávací potřeby, obsah i způsob vyučování přizpůsobuje dítěti na míru tak, aby bylo pro něj co nejefektivnější. V případě docházky dítěte s nedostatečnou znalostí českého jazyka je dětem poskytována jazyková podpora. Pedagog při činnostech bere na vědomí, že dítě nerozumí plně řeči a přizpůsobuje tomu metody a formy vzdělávání. V rámci individuální práce se snaží začlenit aktivity na poznávání nových slov a porozumění řeči. V rámci klíma ve třídě pedagog pracuje i se skupinou dětí, aby dítě s cizím jazykem bylo přijímáno a ostatní se k němu chovali ohleduplně.

6.3.9 Podmínky vzdělávání dětí nadaných

Dítě, které vykazuje známky nadání, je nadále podporováno. Pedagog reaguje na individuální potřeby dětí, a pokud se v jeho skupině vyskytne dítě nadané, vzdělávací nabídka je mu upravena na míru. V takovém případě škola spolupracuje s odborným centrem a podle stupně podpory vypracuje plán pedagogické podpory či individuální vzdělávací plán.

6.3.10 Vzdělávání dětí od dvou do tří let

Podmínky vzdělávání dvouletých dětí škola přizpůsobuje dítěti na míru. Snaží se v rámci povozu mateřské školy o co nejpříjemnější adaptaci a pozvolnou socializaci v dětské skupině. Dítě mladší tří let udrží pozornost kratší dobu, je rychleji unavené, potřebuje dostatek emoční podpory a individuální režim. Pedagog s těmito fakty umí

pracovat a reaguje na ně. Základním bodem vzdělávání je sebeobsluha a socializace v kolektivu. Dítě má více prostoru na volnou hru a pohyb.

6.4 Organizace vzdělávání

Mateřská škola má dvě třídy, jednu s kapacitou 28 dětí, druhou s kapacitou 20 dětí. Větší třída je věkově heterogenní, do které dochází děti zpravidla ve věku tři až pět let. Na třídu navazuje stabilní lehárna, kde mají děti klid na odpočinek. Vybavení třídy odpovídá individuálním požadavkům dětí, nabízí rozmanité hračky pro různý stupeň vývoje. Do této třídy většinou přichází nově nastupující děti, vzdělávací nabídka je tedy více zaměřena na seznamování s rytmem dne, pravidly školy, socializaci ve skupině a osvojování si sebeoblužných návyků. Heterogenní skupina dětí pomáhá menším dětem i k učení nápodobou.

Menší třída je uzpůsobena pro homogenní skupinu předškoláků. To usnadňuje pedagogům zaměření vzdělávací nabídky, která je přizpůsobená na míru straším dětem, které se připravují na vstup do školy. Děti jsou vedeny více k samostatnosti, mají přístupné různé výtvarné potřeby, složitější hry a stavebnice. S ostatními dětmi se setkávají v rámci společných akcí, nebo odpolední docházky.

Průběh dne zajišťují dva pedagogové, kteří si střídají ranní a odpolední směnu. Jejich směny se překrývají od 9:30 do 12:30, teda na hlavní vzdělávací činnost, pobyt venku, oběd a odpolední odpočinek. Díky tomu je zajištěno, že děti mají dostatek času na oblékání, jídlo či sebeobsluhu.

Přijímání dětí se řídí zákonem č. 561/2004 Sb. (školský zákon), kdy se přednostně přijímají děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, § 179 odst. 2. Obec je, povinna zajistit podmínky pro předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Zodpovědná osoba za přijímání dětí je ředitelka školy. Kritéria, podle kterých jsou přijímány děti do mateřské školy, jsou uvedené na internetových stránkách.

6.5 Charakteristika vzdělávacího programu

6.5.1 Zaměření školy

Školní vzdělávací program „Pojďme spolu za poznáním“ je postaven tak, aby odpovídal požadavkům Rámcového vzdělávacího programu a zároveň vycházel z koncepce

mateřské školy. Školní vzdělávací program pracuje s tím, že se mateřská škola nachází na kraji vesnice, kde má blízko do přírody a využívá tak benefitů svého umístění.

Koncept mateřské školy se zaměřuje na všestranný harmonický rozvoj dítěte. Snaží se vytvářet bezpečné, podnětné prostředí, v němž má dítě možnost se bavit a vzdělávat přirozeně dětským způsobem. Školní vzdělávací program je zaměřený na environmentální výchovu, využívá prvky místně – zakotveného učení, využívá i alternativních směrů pedagogiky, především metod a forem práce lesních mateřských škol. Využívá přírody a uměleckého slova jako přirozených a předškolnímu věku zvláště blízkých sebeutvářecích činitelů, pečuje o zdravý životní styl dětí prostřednictvím zdravého stravování a možností pohybu v přírodním terénu za každého počasí. Vytváří podněty k aktivnímu učení – pozorováním, experimentováním, zážitky a hrou v přírodě, vlastní zkušeností.

6.5.2 Dlouhodobé cíle

Naším cílem je vzdělávání v celoročním kontaktu s přírodou s důrazem na udržitelný rozvoj, s cílem uvědomění si základních podmínek k životu na Zemi, motivace k péči o přírodu, krajinu a místo, které je naším domovem. Děti učíme reagovat na proměny počasí a přírody v průběhu roku, poznat kdy je jim teplo nebo zima, přirozeným způsobem se otužovat a poznávat, že i za nepříznivého počasí má pobyt venku své kouzlo.

Mezi dlouhodobé cíle mateřské školy patří rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby získali osobní samostatnost a nepřišly o touhu po zkoumání, poznávání a objevování, která je jim vlastní. Dále také vytvářet přátelské a bezpečné prostředí, ve kterém se děti nebojí projevit, navazovat nová přátelství, učit se samostatnosti, zapojovat se a spoluvytvářet průběh dne, zdolávat výzvy a překážky. Aby pobyt v mateřské škole byl pro děti příjemnou vzpomínkou a dobrým základem do života.

6.5.3 Metody a formy vzdělávání

Nejdůležitější součástí a vzdělávacím prvkem je volná hra. Hra je velmi zásadní činností pro rozumový a řečový rozvoj a komplexně se při ní rozvíjí inteligence dítěte. Je také nositelem vnitřní motivace, emocí, prožitků a citové angažovanosti, která velmi

podporuje učení (Průcha; Kořátková, 2013). Dítě se jí zabývá na základě svého zájmu a vlastní volby.

Zásadní metodou je také učení prožitkem. Tento typ učení je dětem v předškolním věku přirozený. Učíme děláním, činnostmi, které vedou k prožitku a zkušenosti (Havlíková a kol., 2000). Vzdělávací nabídka reaguje na dětské myšlenky a nápady, dává dítěti prostor pro spontánní aktivity, podporuje dětskou zvědavost a potřebu objevovat. Významnou roli také sehrává učení nápodobou a situační učení. To reaguje na aktuální dění a situaci, kdy si dítě dává poznatky do souvislostí a lépe tak chápe jejich smysl.

Školní vzdělávací program využívá projektovou metodu. Integrované bloky jsou rozděleny do menších tematických celků, které vypracováváme jako týdenní / čtrnáctidenní (či více) projekty. Charakteristické znaky pro projekty jsou dobrovolnost, spolupráce, motivace a tvořivost. Činnosti jsou v projektech komplexně pojaté, umožňují obsahovou integraci, tudíž se vždy v nabídce objeví činnost pro děti zajímavá, motivující (Doležalová, 2010). V rámci projektu automaticky dochází i k evaluaci, což je pro pedagogy ideální zpětná vazba, jak se jim daří naplňovat stanovené cíle.

6.5.4 Zajištění průběhu vzdělávání dětí se speciálními potřebami, dětí nadaných

Mateřská škola je kompetentní ke vzdělávání dětí se speciálními potřebami nebo dětí nadaných. Pokud takové dítě nastoupí, mateřská škola vypracuje plán pedagogické podpory tak, aby odpovídal individuálním potřebám a dítě se mohlo v rámci svých možností a schopností rozvíjet. Plán pedagogické podpory vypracovávají učitelky za dopomoci ředitele školy na základě pozorování, rozhovoru s rodiči a pedagogické diagnostiky. Ta je vedena formou portfolia, pedagog na ní pracuje průběžně během roku. Vyhodnocení plánu pedagogické podpory provádí pedagog jednou za tři měsíce. Pokud vyhodnotí, že plán pedagogické podpory není dostatečný, škola rodičům doporučí spolupráci s odborníky (Pedagogicko-psychologickou poradnou nebo speciálně-pedagogickým centrem). Na základě jejich doporučení vypracují individuální vzdělávací plán. Vyhodnocení a další postup práce na individuálním vzdělávacím plánu je konzultován s odborným pracovištěm.

6.5.5 Zajištění průběhu vzdělávání dětí od dvou tří let

Mateřská škola reaguje na specifické potřeby dětí od dvou do tří let. Pokud nastoupí dvouleté dítě, je zařazeno do třídy, která je věkově heterogenní. V této třídě jsou děti zpravidla od tří do pěti let, dítě se tedy adaptuje v prostoru, ve kterém bude i následující roky. Třída je uzpůsobena tak, aby vyhovovala i specifickým požadavkům mladšího dítěte. Je zde dostatek podnětných hraček, lze zabezpečit rizikové předměty. Pedagogové pracují s faktem, že dítě potřebuje dostatek emoční podpory, zajištění pocitu bezpečí, více individuální péče a srozumitelná pravidla.

6.6 Vzdělávací obsah

Školní vzdělávací program „*Pojďme spolu za poznáním*“

Obsah školního vzdělávacího programu kopíruje přirozený běh roku a ročních období, důležité zastoupení zde mají i svátky a tradice. Reaguje na aktuální dění ve skupině dětí, naladění, využívá situační učení. Vzdělávací nabídka se odehrává i venku, pedagogové jsou vedení k tomu, aby využívali přírodu jako dalšího vzdělávacího činitele. Dostatečný pobyt venku a vzdělávání v přírodě s přírodními materiály je naším cílem i do budoucna.

Školní vzdělávací program je rozdělen do čtyř integrovaných bloků. Tři integrované bloky nejsou vázány na konkrétní časové období, jeden z bloků souvisí s konkrétními daty v kalendáři. Jsou promyšleny tak, aby obsáhly veškeré klíčové kompetence a mohly se navzájem prolínat a doplňovat.

Klíčové kompetence:

Kompetence k učení

- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů;
- uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení
- má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije

- klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí; poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo
- učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům
- odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých
- učí se s chutí, pokud se mu dostává uznání a ocenění

Kompetence k řešení problémů

- všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem
- řeší problémy, na které stačí; známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého
- řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost
- užívá při řešení myšlenkových i praktických problémů logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích
- zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti
- rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit
- chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit
- nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu

Kompetence komunikativní

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)
- domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci
- komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní
- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím
- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.)
- ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku

Kompetence sociální a personální

- samostatně rozhoduje o svých činnostech; umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej
- uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky
- projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost
- dokáže se ve skupině prosadit, ale i podřídit, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy
- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí
- spolupodílí se na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobuje se jim
- chová se při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout

- je schopno chápat, že lidé se různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem
- chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou; dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování

Kompetence činnosti a občanské

- učí se svoje činnosti a hry plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat
- dokáže rozpoznat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky
- odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem
- chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá
- má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení; k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně; váží si práce i úsilí druhých
- zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje; je otevřený aktuálnímu dění
- chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nešikovnost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky
- má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat
- spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat
- uvědomuje svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu
- ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit
- dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské)

Jednotlivé klíčové kompetence jsou ideálem, který by mělo umět dítě při vstupu na základní školu. Jsou tedy spíše motivací, bodem, ke kterému chceme při našem pedagogickém působení směřovat (Smolíková, 2006).

Vzdělávací nabídka vychází ze vzdělávacích oblastí v rámci vzdělávacího programu. Tyto oblasti jsou zpracované tak, aby byly pro učitele srozumitelné a mohli s jejich obsahem nadále pracovat. Je třeba, aby pedagog tvořil vzdělávací nabídku co nejvíce propojenou ze všech oblastí i podmínek. Díky tomu bude vzdělávání přirozené, účinné a hodnotné. Jedná se o oblasti:

Dítě a jeho tělo

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je ke zdravým životním návykům a postojům.

Dítě a jeho psychika

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení. Tato oblast zahrnuje tři „podoblasti“: 5.2.1 Jazyk a řeč; 5.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; 5.2.3 Sebpojetí, city a vůle.

Dítě a ten druhý

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.

Dítě a společnost

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti sociálně-kulturní je uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.

Dítě a svět

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.

Tyto vzdělávací oblasti dohromady představují ucelený soubor, díky němuž můžeme děti vzdělávat komplexně a harmonicky rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti. Cílem školního vzdělávacího programu je propojovat jednotlivé oblasti, navrhovat činnosti pestré a mnohostranné a přizpůsobovat je konkrétním možnostem a potřebám dětí. Každá oblast obsahuje své dílčí vzdělávací cíle. Ty jsou podrobněji rozepsány u konkrétních integrovaných bloků (Smolíková, 2006).

6.6.1 Integrovaný blok „Svátky a tradice“

Tento integrovaný blok je zaměřen na svátky a významné dny slavené v našem kraji. Děti se prostřednictvím tohoto bloku učí o podstatě těchto svátků, proč se slaví, jakou mají tradici. Poznávají svátky nové, spolupracují při slavnostech, plánují společné aktivity. Každý svátek pramení z jiné podstaty a na tom je založena oblast, které se ve vzdělávací nabídce pedagog nejvíce věnuje. Dožínky, Den stromů a Den Země jsou zaměřeny na environmentální výchovu, sounáležitost s přírodou. Dušičky, Adventní čas, Svátek matek, Den dětí a Den otců souvisí se vztahy, s rodinou, rozvíjení emoční inteligence a prosociálního chování. Svatý Martin, sv. Mikuláš, Vánoce, Tři králové, Masopust, Morana a Velikonoce (i Dožínky) mají kořeny v době našich předků a souvisí s nimi lidové tradice. Děti se dozvídají něco o historii a zároveň má každý svátek nějaký svůj symbol (symbol dělení, solidarity, sounáležitosti, vděčnosti a podobně).

Každé dílčí téma má podobnou strukturu. Náplň tématu: co je to za den / svátek, proč se slaví, jakou má historii / tradici, aktivity spojené s tradicemi a podstatou svátku.

Doba realizace: svátek je vázán k určitému datu, na toto období bude téma směřováno

Klíčové kompetence:

Komunikativní kompetence

- komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou

Činnostní a občanská kompetence

- spolupodílí na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobuje se jim
- má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení; k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně; váží si práce i úsilí druhých

Dílčí témata:

Dožínky

Den stromů

Co jsou to Dušičky

Svatý Martin

Přijde k nám Mikuláš?

Adventní čas

Vánoce jsou svátky klidu

Tři králové

Masopust

Vynášení Morany

Velikonoce

Den Země

Svátek matek

Den dětí

Den otců

Vzdělávací oblast, kterou tento integrovaný blok nejvíce zastupuje:

Dítě a jeho psychika - rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat

Dítě a ten druhý - vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)

6.6.2 Integrovaný blok „Nová přátelství“

Integrovaný blok je zaměřen na navazování nových vztahů, zvykání si na nové prostředí, socializaci ve skupině. Dílčí témata se hodí zařadit na začátku školního roku, nebo kdykoli v průběhu roku, pokud nastupuje do mateřské školy nové dítě. Dílčí téma můžeme zařadit i v průběhu roku, pokud bude navazovat na konkrétní situaci. Tento blok je zaměřený na uvědomění si vlastního já, svých hranic a možností, zabývá se rozvojem emoční inteligence a prosociálního chování. Jak vytvářet ve třídě příjemné klima a navzájem se respektovat. Díky těmto tématům se děti mezi sebou i s námi snadněji seznámí a zvyknou si na novou sociální roli.

Každé dílčí téma navrhuje podrobnější obsah, který může být součástí vzdělávací nabídky. Návrh je pouze inspirací k danému tématu a je na pedagogovi, zda ho využije či ho obsáhne vlastními náměty.

Doba realizace: na začátku školního roku, v průběhu roku

Klíčové kompetence:

Sociální a personální kompetence

- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí
- je schopno chápat, že lidé se různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem

Činnostní a občanské kompetence

- spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat
- ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit

Dílčí témata:

Ahoj školko!

- Seznamování s prostředím školy, výlet po okolí, seznamování s rytmem dne, vše má své místo, jakou mám značku, co už zvládnou sám, nebojím se říct o pomoc

Naše třída – to jsme my

- Kdo do třídy chodí, jak se jmenujeme; kdo jsem já, jak vypadám; jak vypadá naše třída, co do ní patří, kdo tu s námi pobývá, co děláme pro to, aby nám tu bylo dobře

S čím si budu hrát?

- Jaké máme hračky, jak se o ně staráme; moje oblíbená hračka, co nejraději dělám, co mě baví; může být hračka i kamínek či list, kde je najdu; zkusím nové aktivity, hraji si v lese

Kdo je můj kamarád

- Jaké mám kamarády ve školce a jaké doma, jak se k sobě chováme, aby nám spolu bylo dobře, poznám, když je někdo smutný / veselý

Tady jsem doma

- Vím, kde bydlím, jak vypadá můj domov, pokojíček; jak se jmenuje místo, kde bydlím, které místo mám rád a proč

Moje rodina

- Co je to rodina, jaké má členy, jak se jmenují moji rodiče a sourozenci, co rodiče dělají; jak trávíme volný čas, co spolu rádi děláme

Vzdělávací oblasti, které tento integrovaný blok nejvíce zastupuje:

Dítě a svět - seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu

Dítě a ten druhý - posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)

6.6.3 Integrovaný blok „Co se děje v přírodě“

Integrovaný blok je zaměřený na roční období a pozorování změn v přírodě. Příroda je jako otevřená kniha a jen v ní stojí za to číst (Antonio Gaudí Y Cornet).

Cílem tohoto bloku je nejen porozumět koloběhu přírody, ale také čerpat inspiraci v barvách, přírodních materiálech. Naučit se, že příroda je živá a také potřebuje péči a ohleduplné chování. Pozorovat proměny lesa či louky, změny počasí, chování zvířat. Co nám příroda dává, jak to můžeme využít a jak se můžeme chovat my ve vztahu k přírodě.

Každé dílčí téma navrhuje podrobnější obsah, který může být součástí vzdělávací nabídky. Návrh je pouze inspirací k danému tématu a je na pedagogovi, zda ho využije či ho obsáhne vlastními náměty.

Doba realizace: podle daného ročního období

Klíčové kompetence:

Kompetence k učení

- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů
- klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí; poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo

Kompetence k řešení problémů

- řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost

Činnostní a občanské kompetence

- odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem

Dílčí témata:

Co dozrálo na poli

- Jaké rostliny rostou na poli, jak se o pole stará; poznáváme zemědělské stroje, s čím pomáhají, jak se staráme o záhonek

Počasi je na draka

- Podzimní počasí (déšť, vítr), co v takovém počasí můžeme dělat, jak na nás působí, může nám být něčím užitečné (pouštění draků, větrné elektrárny)

Dary podzimu

- Co dozrává na podzim, co můžeme sbírat, z čeho máme užitek; jak plodiny zpracováváme, co nám chutná, kam to zařadíme (ovoce/zelenina)

Jak šumí les

- Poznáváme les, co v něm roste, kdo v něm žije, co slyšíme, co vidíme; jak si v lese hrajeme, co můžeme využít a na co si raději dát pozor

Když příroda maluje

- Pobyt v přírodě, pozorování změn v lese a jeho barev, proč padá listí, jaké známe stromy

Kdo se ukládá k zimnímu spánku

- Kam se schoval hmyz, kdo další v zimě spí a kde; proč je důležitý spánek, jak odpočíváme

Mrzne, až to praští

- Pozorujeme, co umí mráz, co je to led, co se stává s vodou venku, jak se před mrazem chráníme, jak se chrání příroda

Chumelení

- Pozorujeme sněh, zkoumáme vločky, jakou zábavu se sněhem můžeme zažít, stavíme sněhuláka, jaké známe zimní sporty

Zvířátka v zimě

- Jaká zvířátka můžeme potkat, co jí, když je vše zmrzlé; co je to krmelec a kdo se o zvířátka v zimě stará; pozorujeme stopy, komu patří

Poselství jara

- Pozorujeme změny v přírodě, co první kouká ze sněhu, poznáváme jarní květiny; kdy se probouzí včelky, jak poznají, že je jaro

Co se děje v trávě

- Pozorování pohybu v trávě, rozpoznávání hmyzu, k čemu je hmyz užitečný, kde bydlí

Haló, tady semínko

- Co se děje se semínkem v zemi, co potřebuje k růstu; která rostlina má kořeny, která cibulku; starání se o záhon, zasazování různých rostlin

Mlád'átka v přírodě

- Kdo se rodí na jaře, mají zvířátka rodinu; jak se mlád'átka jmenují; kdo je to hajný, jak vypadá posed

Všechno kvete

- Pozorování květin, jak se mění, jaké mají květy a barvy; jaký je rozdíl mezi stromem a keřem, co se z květu stane; které chutnají včelkám, jsou květy potravou i pro někoho jiného

Jak voní bylinky

- Které kytičky voní; poznáme, která z nich je bylina, k čemu jsou dobré, jak je můžeme využívat; co je to herbář

Na louce

- Pozorování rostlin a zvířat na louce, koho tam můžeme potkat (hmyz, hospodářská zvířata); jak vypadají motýli; komu chutnají květy, komu tráva

Copak děláš, sluníčko

- Co se díky Slunci děje, co díky němu dozrává; co dělat, když moc hřeje; jaké aktivity máme rádi v létě

Vzdělávací oblast, kterou tento integrovaný blok nejvíce zastupuje:

Dítě a jeho psychika - posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)

Dítě a svět - vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, se živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí

6.6.4 Integrovaný blok „Já a svět kolem mě“

Dílčí témata v tomto integrovaném bloku jsou zaměřená na svět kolem nás, jak funguje, jakou úlohu v něm máme my. S dětmi postupně zjišťujeme, kdo jsme, z čeho jsme a jak se o sebe můžeme starat. Jak nás ovlivňuje naše okolí, co pro něj můžeme udělat. Co máme rádi, jaké aktivity nás baví, ale také na co si musíme dávat pozor. Celý blok je zaměřen na všeobecný rozhled v přiměřeném rozsahu, aby mohl být pochopen a uchopen předškolním dítětem.

Každé dílčí téma navrhuje podrobnější obsah, který může být součástí vzdělávací nabídky. Návrh je pouze inspirací k danému tématu a je na pedagogovi, zda ho využije či ho obsáhne vlastními náměty.

Doba Realizace: kdykoli v průběhu roku

Klíčové kompetence:

Kompetence k učení

- má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije

Kompetence k řešení problémů

- všimá si dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem

Dílčí témata:

Kam utíká potůček

- pozorování vodních prvků v okolí, kdo zde žije; k čemu vodu potřebujeme, koloběh vody

Od semínka k chlebu

- Z čeho je chléb, jak ho získáme; zasazení semínek obilí, pozorování růstu, mletí mouky, pečení chleba; odkud máme jídlo; jaký je rozdíl mezi surovinou / potravinou

My jsme malí zahradníci

- Udržujeme prostředí, kde pobýváme; staráme se o zahradu, záhonky, sázíme květiny; pozorujeme změny na zahradě, poznáváme nářadí, jaké úsilí stojí něco vypěstovat

Bezpečně na silnici

- Jaké známe dopravní prostředky, jak se v jejich blízkosti pohybovat; na co dávat pozor, když jedeme na výlet; poznávání značek

Moje tělo

- To jsem já; co umím, co mé tělo dokáže, z čeho se skládá; co vše potřebuji, aby mi bylo dobře

Co je to zdraví?

- Co je to zdraví, pyramida potřeb; poznáváme zdravé potraviny a zdravé návyky, jak dodržujeme hygienu; jak nás ovlivňuje prostředí

Cestujeme

- Jak a kam cestujeme; jaká známe místa u nás, kdo byl v cizí zemi; prohlížení globusu, map, vlajek; čím může být cizí země výjimečná a jaká je ta naše

Máme se jak v pohádce

- Jaké známe pohádky, jaké máme rádi; jak se žije v pohádce, dramatizace pohádky

Rád si čtu a prohlížím

- Prohlížení knih, jaké máme rádi; která je moje nejoblíbenější, s kým si rád čtu; znám různé druhy knih, napíšeme knihu

Založíme kapelu

- Poznávání hudebních nástrojů, hraní na nástroje; jaká je moje oblíbená písnička, hra na koncert, návštěva koncertu

Jaká známe povolání

- Kdo pracuje ve školce; co dělají moji rodiče, co baví mne, čím bych jednou chtěl být; všechna povolání jsou důležitá a k čemu je potřebujeme

Vzdělávací oblast, kterou tento integrovaný blok nejvíce zastupuje:

Dítě a jeho tělo - osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě

Dítě a společnost - vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností

Dítě a jeho psychika - rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, citění a prožívání

6.6.5 Východiska pro plánování, přípravu a realizaci

Integrované bloky ve školním vzdělávacím plánu jsou předlohou pro realizaci třídního vzdělávacího plánu. Jsou nastavené tak, aby měl pedagog volnost ve výběru a mohl tak reagovat na aktuální dění (počasí, nálada ve třídě a podobně). Výjimku tvoří Integrovaný blok „Svátky a tradice“, kde jsou jednotlivá témata vázána ke konkrétnímu datu. Pokud k těmto tématům náleží i společná akce školky (Mikuláš ve školce, Masopustní průvod, Dílničky pro maminky atd.), je ve společném zájmu, aby doba realizace byla pro obě třídy stejná a určená dopředu. Výběr společných témat z toho bloku a dobu realizace určí pedagogický sbor na společné poradě.

Ostatní témata jsou zpracovávána na úrovni třídy formou projektu. Aktivity jsou propojené, navazují na sebe a snaží se využít co nejvíce vzdělávacích oblastí. Plánování témat probíhá jednou měsíčně (na konci srpna si pedagogové vyberou možná témata na měsíc září atd.). Společně vyberou témata, zpracují návrh vzdělávací nabídky (projektů) a určí jejich časovou dotaci. Vybírání témat a plánování je společnou prací obou pedagogů. Není pevně určeno, kolik témat za měsíc mají pedagogové naplnit. Každé může být jinak obsáhlé. Na konci měsíce pedagogové vypracují evaluaci tohoto časového období, aby mohli svou práci vyhodnotit a měly zpětnou vazbu k dalšímu plánování.

Vypracované projekty učitelky ukládají do společného šanonu a postupně si tak tvoří třídní vzdělávací plán. V úvodu třídního vzdělávacího plánu by také měla být krátká charakteristika třídy a skupiny dětí, ke které je vzdělávací nabídka směřována.

6.6.6 Další projekty a programy

Výletní dny – v období od jara do podzimu si každá třída určí jeden den, který bude takzvaně „výletní“. Výletní den znamená, že se vzdělávací nabídka odehrává venku

mimo budovu školy. Pedagogové mohou využít přilehlé přírody, nebo výlet plánovat podle aktuálního tématu (na farmu, do sadu, a podobně). V zimním období je na uvážení pedagogů a jejich programu, zda výletního dne využijí.

Skutečně zdravá škola – jedná se o komplexní program kvalitního a udržitelného školního stravování. Program je zaměřen i na vzdělávání o jídle, aby děti věděly, odkud jídlo pochází, jak vzniká a vážily si ho. Program skutečně zdravá škola pomáhá dětem v rozvoji dovedností a návyku, které budou potřebovat ke zdravému a udržitelnému životu. Mateřská škola má záhony, o které se stará a svoji sklizeň následně zpracovává v kuchyni. Rádi bychom do budoucna vysadili ovocný strom a keř.

Logopedie – mateřská škola spolupracuje s paní Logopedkou, která dojíždí za dětmi do MŠ. Děti tak pracují v prostředí, které znají, což jim usnadňuje soustředit se na činnosti v rámci logopedie.

Přírodní zahrada – mateřská škola si stanovila jako budoucí cíl postupné přetváření školní zahrady. Rádi bychom šli cestou přírodní zahrady, kde mají děti dostatek stínu, přírodních terénních nerovností, přirozených výzev a zón, kde mohou rozvíjet své spontánní hry.

6.7 Evaluační systém a pedagogická diagnostika

Autoevaluace je procesem vnitřního hodnocení školy, která slouží k průběžnému hodnocení vzdělávacích činností, podmínek i organizace školy. Mateřská škola tím zjišťuje, jak se jí daří naplňovat vzdělávací cíle, jak se vyvíjí a zda je dobrým místem, ve kterém jsou spokojeni rodiče, děti i zaměstnanci.

Autoevaluace probíhá na dvou úrovních, v rámci třídy a v rámci školy.

6.7.1 Autoevaluace na úrovni třídy

Hodnocení na úrovni třídy je zaměřené především na naplňování vzdělávacích oblastí a jejich cílů a pedagogickou diagnostiku. Hodnocení probíhá v rámci třídního vzdělávacího programu a tematických částí.

Kritéria hodnocení dílčích témat

Pedagog si odpovídá na tyto otázky – povedlo se mi naplnit vytyčené vzdělávací cíle, byla nabídka zajímavá pro děti, která činnost je nejvíce zaujala, která činnost se nepovedla podle představ a proč, stačila stanovená časová dotace na daný tematický blok, s jakými riziky jsme se setkali a jak se jim příště vyhnout.

Společné hodnocení časového úseku – jednou měsíčně pedagogové na třídě společně zhodnotí, zda jim seděl výběr témat, zda se dala vzdělávací nabídka navázat / propojit, zda jim vyhovovala časová dotace a doba realizace na dané téma.

Pedagogická diagnostika

Pedagogická diagnostika není hodnocením výkonu, ale pokroku. Je to dokument, který slouží pedagogům k vyhodnocování vývoje vzdělávání konkrétních dětí. Probíhá formou pozorování, rozhovorů a individuálních činností.

Průběh pedagogické diagnostiky – třída pracuje s vypracovanou tabulkou na základě knihy „Diagnostika dítěte předškolního věku“ od Bednářové a Šmardové. První vyhodnocení si stanoví na začátku školního roku, aby měly počáteční bod, ze kterého mohou vycházet. Poté probíhá individuální pozorování a následné vyhodnocení v pololetí a na konci školního roku. Pokud pedagog zaznamená u dítěte nějaké potíže se vzděláváním a jeho vývojem, dále spolupracuje s ředitelkou školy, rodiči a případně odborným pracovištěm (PPP, SPC).

Závěrečné hodnocení školního roku

Na konci školního roku pedagogové zhodnotí průběh vzdělávání v jejich třídě. Jak se vyvíjela jejich skupina, jak se jim dařilo naplňovat aktivity a jaké cíle mají do příštího roku (i například změna věcných podmínek).

6.7.2 Autoevaluace na úrovni školy

Jelikož se jedná o malou dvoutřídní školu, tuto část evaluace zajišťuje ředitelka mateřské školy s dopomocí zaměstnanců. Sledované oblasti:

Soulad školního vzdělávacího programu v RVP PV

Toto hodnocení probíhá jednou ročně, na konci školního roku. Ředitelka školy zhodnotí soulad jednotlivých kritérií s dopomocí zaměstnanců mateřské školy. Jako prostředky k vyhodnocování byly použity rozhovor, pozorování a závěrečné hodnocení jednotlivých tříd.

Plnění cílů ŠVP, způsob zpracování a realizace integrovaných bloků

Jednou měsíčně provádí autoevaluaci pedagogové na třídě, závěrečné shrnutí probíhá jednou ročně na konci školního roku. Pedagogický sbor včetně ředitelky školy zhodnotí, jak se jim tyto body dařili, co jim vyhovovalo a co by naopak potřebovali upravit. Schválené změny se uvedou do školního vzdělávacího plánu.

Práce pedagogů

Hodnotí ředitelka na základě hospitací jednou za pololetí. Na závěr roku pedagogové sepisují sebereflexi s vytyčením cílů na nadcházející období. Součástí sebereflexe pedagog uvádí, jakých se zúčastnil seminářů, jak pracuje na sebevzdělávání a v jaké oblasti by se chtěl více rozvíjet. Ředitel může k těmto faktům přihlédnout při výběrů seminářů a školení pro zaměstnance v příštím školním roce.

Kvalita podmínek vzdělávání

Kvalita podmínek vzdělávání je sledována průběžně celý rok, všemi zaměstnanci školy. Shrnutí podmínek, případně řešení dlouhodobějších nevyhovujících podmínek se provádí na společných poradách zaměstnanců školy, které se uskutečňují třikrát v průběhu školního roku. Vedení mateřské školy těmto problémům snaží předcházet, aby podmínky pro vzdělávání byly stále vyhovující.

Spokojenost rodičů

Mateřská škola monitoruje i spokojenost rodičů anonymním dotazníkem, který rodiče vyplňují dvakrát do roka. Tato zpětná vazba pomáhá řediteli školy monitorovat informovanost rodičů, spokojenost s přístupem pedagogů či obsahem vzdělávací nabídky. V rámci dotazníku mohou rodiče i navrhnout společné akce, formu spolupráce či témata, která by se jim líbila zařadit do vzdělávací nabídky.

7 Seznam inspirativních knih pro tvorbu TVP a práci s prvky LMŠ

Pro tvorbu třídního vzdělávacího plánu čerpáme inspiraci všude kolem sebe. Pro mnoho pedagogů je ale občas obtížné být inovativní a nápaditý, především pokud je školní vzdělávací plán málo pružný, delší dobu stejný a pedagog se potýká s opakujícími dílčími tématy. Věřím, že větší variabilita ve výběru napříč integrovanými bloky s tímto úskalím pomůže. Také aktivní zapojení pedagogů do tvorby školního vzdělávacího programu a možnost doplňovat další témata.

Pokud se mateřská škola rozhodne pracovat více venku, v kontaktu s přírodou a zapojovat prvky lesních mateřských škol, může to být pro někoho z pedagogů náročné, přestože s tím všichni souzní. Proto v této kapitole uvedu několik knih plné námětů a nápadů, které by mohly být nápomocné při plánování třídního vzdělávacího programu a vzdělávací nabídky.

Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání

Kateřina Jančaříková, Magdalena Kapuciánová

Kniha, která se velmi hodí pro školku začínající s prvky přírodní pedagogiky. Věnuje se tomu, jak rozvíjet činnosti venku a v přírodě. Obsahuje kapitolu o bezpečnosti, výbavě pro pobyt venku, jak by měla vypadat zahrada a konkrétní náměty na aktivity v přírodě.

Rok v mateřské škole; kurikulum předškolní výchovy.

Eva Opravilová, Vladimíra Gebhartová

Kniha, která je vydaná jako učebnice pro studenty pedagogických škol, může být velmi inspirativní. Kapitoly jsou rozděleny podle ročních období. Každá kapitola je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Praktická část se věnuje důležitým tématům předškolní výchovy (kurikulum, osobnostně orientovaná předškolní výchova, vzdělávací program, hra). Teoretická část je rozpracována na další náměty (tématické celky), které jsou podrobně rozvedeny včetně motivace, pohádky a dalších doplňujících činností potřebných k ucelené vzdělávací nabídce.

Nejlepší hry z lesních školek

Tereza Valkounová, Petr Daniš

Kniha se věnuje přínosům pobytu venku. Popisuje sedm herních principů Davida Sobela, kterými je také inspirována. Hlavní náplní knihy jsou hry z lesních školek, které jsou rozdělené do sedmi kapitol (podle herních principů). Jedná se o dobrodružství, fantazie a představivost, zvířecí spojenci, mapy a cestičky, malé světy, zvláštní místa, lovci a sběrači. V každé kategorii autoři také seznamují s některou z lesních mateřských škol v České Republice, které s nimi spolupracovali na této knize.

Hry z lesní škol(k)y

Jane Worroll, Peter Houghton

Autoři této knihy jsou průvodci z lesní školky v Londýně. Seznamuje se vznikem lesních škol ve Velké Británii a celým konceptem lesních mateřských škol. Kniha je plná námětů na činnosti (her) v přírodě, rozdělená do čtyř kapitol: Objevování přírody, Lesní umění, Zálesácké dovednosti, Skupinové hry v divočině.

Rok v lesní škol(c)e

Jane Worroll, Peter Houghton

Pokračování prvního dílu Hry z lesní školky. Kniha má v úvodu kapitolu o bezpečnosti hraní si v lese a následně náměty na různé činnosti, které jsou rozděleny podle ročních období. Tito autoři vydali také *Hry se zemí, vzduchem, ohněm a vodou*, tato kniha obsahuje soubor her se živly. Podle typů živlů je rozdělena do čtyř kapitol.

Dobrodružství v přírodě pro děti

Harald Harazim, Renate Hudaková

Tato kniha byla vydána prvotně jako inspirace pro rodiče, ale určitě dobře poslouží i pedagogům. Má pět kapitol: Les, Voda, Louka, Zahrada, Noc. Každá s kapitol obsahuje náměty na různé činnosti. Činnosti jsou doplněné návodem s fotografiemi, což velmi usnadňuje pochopení hry či návodu obsažené v knize.

Rozvoj grafomotoriky v projektech

Jana Doležalová

Tato kniha zaměřená na grafomotiku je velmi názorná a obohacující. Nejen že popisuje vývoj grafomotoriky u předškolních dětí, ale také význam projektů a jak s nimi pracovat. V druhé části knihy nalezneme konkrétní projekty zaměřené na rozvoj grafomotoriky, ve kterých autorka využívá přírody a přírodních materiálů.

Aby nás to spolu bavilo celý rok; prožitkové učení v mateřské škole.

Miroslava Baxová

Knihu Miroslava Baxová napsala tak, aby byla v souladu s rámcovým vzdělávacím plánem a zároveň obsahovala náměty na celý rok. Každý z námětů je zpracován jako projekt. Může být tedy inspirací pro práci s projekty v každé mateřské škole.

Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání

Hana Nádvorníková, Eva Svobodová a kolektiv autorů

Kniha má dvě vydání. „Od podzimu do zimy“ a „Od jara do léta“. Kniha obsahuje výběr svátků, které jsou dětem přiblíženy i s jejich kořeny (historií). Zpracovává k jednotlivým svátkům nabídku činností, která je přiměřená předškolnímu období tak, aby přinesla radost a poznání nejen dětem.

Dítě v úctě přijmout...Vzdělávací program waldorfské mateřské školy

Táňa Smolková

Knihy seznamuje s obecnými principy waldorfské pedagogiky, uvádí specifické podmínky vzdělávání v současné waldorfské mateřské škole a uvádí konkrétní návrh vzdělávacího programu pro waldorfskou mateřskou školu.

Při konkrétních činnostech s dětmi nám mohou být nápomocny tyto publikace:

Rok v lese, Emilia Dziubaková

Neobyčejná přátelství v přírodě, Emilia Dziubaková

Hravouka, Tereza Vostradovská

Hravocesta, Tereza Vostradovská

Co stromovi napoví, Vladimíra Ottomanská

Kořínky, Sibylle von Olfers

Jde sem lesem, Daniela Krolluperová

O zahradním skřítkovi, Linda Marková

Zpomal a pozoruj, Rachel Williams

Ruce v hlině, kniha pro malé zahradníky, Kirsten Bradlej, Nick Ritar

Slyšíš, jak mluví stromy?, Peter Wohlleben

Malý atlas ptáků, Ewa Kozyra-Pawlak

Bylinkář, Monika Golasová

Mapy, Aleksandra a Daniel Mizieliński

Toto je jen malá inspirace z velkého množství knih, které jsou velmi hezky zpracovány a mohou být motivací k novým činnostem. Věřím, že každý pedagog jistě nalezne to, co bude přínosné pro něj i pro děti.

Závěr

V úvodu diplomové práce jsem si kladla otázky, proč jako pedagogové málo pracujeme s venkovním prostředím, počasím, rostlinami či živočichy a jak to změnit. Hlavním cílem diplomové práce bylo vytvořit školní vzdělávací program s implementací prvků z lesních mateřských škol pro klasickou mateřskou školu. Lesní mateřské školy nabízí zajímavé metody a formy práce, ke kterým ale potřebujeme jeden důležitý faktor – les či jinou volnou přírodu. Nejdůležitějším úkolem tedy bylo zakomponovat do školního vzdělávacího programu dostatečný pobyt venku i mimo zázemí mateřské školy tak, aby to nenarušovalo provoz běžné mateřské školy, bylo v souladu s rámcovým vzdělávacím programem a právními a hygienickými předpisy. Školní vzdělávací program v této diplomové práci byl vytvořen podle vesnické mateřské školy, která má blízko les i louky. Pedagogové tuto přednost využívali již dříve, chtělo tedy jen definovat a přesněji určit, jak konkrétně pobyt v přírodě má vypadat a jak jej využívat. Mateřská škola ve městě by pravděpodobně měla organizační podmínky komplikovanější, ale také se jistě najde způsob, jakým tyto prvky zakomponovat. Z vlastních zkušeností z pětiletí mateřské školy uprostřed sídliště uvedu demonstrativní příklad. Mateřská škola může: využívat parku s javory na sídlišti, najít v okolí lesík či nálety, na zahradě využívat neposekané trávy a jiných místních rostlin k pozorování, v rámci možností vyrazit do lesa městskou hromadnou dopravou.

Stále platí, že nositelem kvality je především pedagog. Může se tedy stát, že jsou na jedné třídě v mateřské škole dva pedagogové s rozdílnými představami o pobytu venku. Jeden, který si vyloží pobyt venku jako povinnost a druhý, který využije podnětného prostředí a přírodních materiálů ve prospěch vzdělávací nabídky. Školní vzdělávací program má možnost tyto rozdílné představy sjednotit. Je to důležitý dokument, který nese ideu mateřské školy a definuje, jak by měla vypadat cesta za cílem, který si mateřská škola stanovuje. Je to dokument, který je živou součástí mateřské školy, na kterém by se mělo pracovat průběžně a hlavně společně. Věřím, že tyto cíle se mi v diplomové práci podařilo naplnit.

Mým záměrem bylo také napsat diplomovou práci, kdy po jejím přečtení si každý řekne: „Jdeme ven!“. Během psaní jsem ale zjistila pár skutečností, které se mne dotkly jako matky i jako pedagoga. První z nich jsou fakty o vlivu přírody na naše zdraví. Je zajímavé, jak se život nás a našich dětí vyvíjí. Být dítětem před třiceti lety bylo opravdu

jiné, než dnes. Na přibývajících diagnózy a poruchy řeči má jistě vliv mnoho faktorů, jedním z nich je však nedostatek času pro pobyt a pohyb venku a volnou hru dětí. Mateřská škola má potenciál tento deficit dětem vyrovnávat a prostor mezi čtyřmi stěnami nahradit loukami, lesy či zahradami. Doufám, že tato práce poslouží jako návod těm mateřským školám, které se touto cestou chtějí vydat.

Další skutečností bylo nemilé zjištění, kolik věcí jsem jako učitelka mateřské školy přehlížela či ani nezjišťovala a v blažené nevědomosti pracovala v rámci své „bubliny“. S osmiletou praxí (i chutí se nadále vzdělávat) jsem spoustu věcí, tak zásadních pro práci v mateřské škole, zapomněla. Během studia jsme se učili o legislativě či pracovali s rámcovým vzdělávacím programem. Po letech praxe a psaní této práce ale vidím, že jsem tyto znalosti nedocenila. Například hygienickou vyhlášku vždy znal někdo z kolegyní (neúplnou), z rámcového vzdělávacího programu jsem používala jen část se vzdělávacími oblastmi. Ostatní jsem nepovažovala za důležité, protože jsem si myslela, že je to zbytečná administrativa. Teď vím, že by bylo velmi přínosné, aby celý rámcový vzdělávací program znal každý pedagog. Je v něm mnoho prostoru pro iniciativu jednotlivých škol či samostatných pedagogů. Kdybych s těmito informacemi pracovala už dříve jako s podpůrnou pomůckou naší práce, jistě bych si dokázala obhájit více činností či aktivit venku. Cítím, že problém tkví v celkovém nastavení atmosféry vůči těmto dokumentům. Jako praktikantky přebíráme postoje a názory vedoucích učitelek, jako začínající v této profesi uvádějících učitelek, částečně se ovlivňujeme i s kolegyněmi v rámci třídy. Možná i pro některé ředitelky mateřských škol je školní vzdělávací program spíše povinností nežli funkčním pomocníkem. Doufám, že se pohled na tento dokument změní. První vlašťovkou může být modernizace učebního plánu, na které Národní Pedagogický Institut spolupracuje i s Asociací lesních mateřských škol. Výsledkem by měl být aktualizovaný rámcový vzdělávací program, který bude obsahovat i praktické tipy na vzdělávání venku. To by mohlo pomoci ke vzniku dalších školních vzdělávacích programů, které budou brát pobyt v přírodě jako přirozenou součást vzdělávací nabídky.

Použitá literatura

ASOCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL. Co je lesní školka. In: *Asociace lesních MŠ* [online]. [cit. 2023-06-10]. <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-skolka.html>.

ASOCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL. Historie lesních MŠ. In: *Asociace lesních MŠ* [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z WWW: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/historie-lesnich-ms.html>.

ASOCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL. Co je asociace lesních MŠ. In: *Asociace lesních MŠ* [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z WWW: <https://www.lesnims.cz/asociace-lms/co-je-asociace-lesnich-ms.html>

ASOCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL. Hra jako základ přírodní pedagogiky. In: *Asociace lesních MŠ: Články* [online]. 14. 12. 2020 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z WWW: <https://www.lesnims.cz/aktuality-na-uvodni-strance/hra-jako-zaklad-prirodni-pedagogiky.html>.

ASOCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL. Obsah standardů kvality. In: *Asociace lesních MŠ: Články* [online]. [cit. 2023-11-15]. Dostupné z WWW: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/standardy-kvality/obsah-standardu-kvality.html>.

CORNELL, Joseph. *Objevujeme přírodu; Učení hrou a prožitkem*. Praha; Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0145-8.

DANIŠ, Petr. *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?*. Praha; Ministerstvo životního prostředí, 2016. ISBN 978-80-7212-610-1.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. Praha; Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-693-3.

DOWLING, Marion. *Young Children's Personal, Social and Emotional Development*. London; Paul Chapman Publishing, 2005. ISBN 1-4129-0691-1.

HAVLÍNOVÁ, Miluše. A KOL. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Praha; Portál, 2000. ISBN 80-7178-383-8.

HERODESOVÁ, Pavlína. *Lesní mateřská škola a možnost její integrace do klasické mateřské školy projektovou metodou*. Hradec Králové, 2013. Bakalářská práce na Pedagogické fakultě Hradec Králové. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Pavel Pech, Ph.D. 48 s.

HOLÍKOVÁ, Jana. MŠMT ukončilo pilotní ověřování lesních tříd. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2023-06-26]. Dostupné z WWW: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-ukoncilo-pilotni-overovani-lesnich-trid>.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha; Raabe, 2013. ISBN 978-80-7496-071-0.

LEBLOVÁ, Eliška. *Enviromentální výchova v mateřské škole*. Praha; Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

LOUV, Richard. *Last child in the Woods; saving our children from nature-deficit disorder*. London; Atlantic Books, 2010. ISBN 978-1-84887-083-3.

OPRAVILOVÁ, Eva; GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Rok v mateřské škole; kurikulum předškolní výchovy*. Praha; Portál, 2003. ISBN 80-7178-847-3.

OTTOMANSKÁ, Vladimíra. *Rok stromů; celoroční program pro MŠ*. Praha; Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1658-2.

PRŮCHA, Jan; KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Předškolní pedagogika*. Praha; Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

SKOUPÁ, Lenka. Místně zakotvené učení a questové trasy. In: *Metodický portál: Články* [online]. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z WWW:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/20437/MISTNE-ZAKOTVENE-UCENI-A-QUESTOVE-TRASY.html>.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha; Tauris, 2006. ISBN 80-87000-00-5.

SVOBODOVÁ, Eva. A kol. *Vzdělávání v mateřské škole; Školní a třídní vzdělávací program*. Praha; Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

TOULCŮV DVŮR. Emilie Strejčková – zakladatelka Toulcova Dvora. In: *Toulcův Dvůr* [online]. [cit. 2023-06-26]. Dostupné z WWW: <https://toulcuvdvur.cz/stranka/zakladatelka>.

V LESE JAKO DOMA. Novela zákona dala zelenou výdejnám lesních MŠ. *V lese jako doma: Články* [online]. 14. 07. 2020, [cit. 2023-09-25]. Dostupný z WWW: <https://www.vlesejakodoma.cz/clanek/novela-skolskeho-zakona-dala-zelenou-vydejnam-lesnich-ms>.

V LESE JAKO DOMA. Lesní mateřské školy konečně v lese – novela stavebního zákona přinesla stěžejní cenu. *V lese jako doma: Články* [online]. 24. 05. 2023, [cit. 2023-10-25]. Dostupný z WWW: <https://www.vlesejakodoma.cz/clanek/lesni-materske-skoly-konecne-v-lese-novela-stavebniho-zakona-prinesla-stezejni-zmenu>.

V LESE JAKO DOMA. TZ: Inovujeme předškolní vzdělávání – úspěchy (nejen) lesních školek. *V lese jako doma: Články* [online]. 24. 05. 2023, [cit. 2023-10-25]. Dostupný z WWW: <https://www.vlesejakodoma.cz/clanek/tz-inovujeme-predskolni-vzdelavani-uspechy-a-vyzvy-nejen-lesnich-skolek>.

VALKOUNOVÁ, Tereza; DANIŠ, Petr. *Nejlepší hry z lesních školek*. Brno; CPress, 2019. ISBN 978-80-264-2570-0.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. Lesní mateřská škola - kořeny. *Metodický portál: Články* [online]. 19. 08. 2009, [cit. 2023-09-25]. Dostupný z WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/3261/LESNI-MATERSKA-SKOLA-KORENY.html>.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy. Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha; Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy. Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Druhé aktualizované vydání. Praha; Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-537-1.